प्रतिबद्धता पत्र

प्रतिबद्धता पत्र

रुक्शना कपाली
प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६,
समानुपातिक उम्मेदवार,
प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

ज्वजलपा ! ज्वजलपा !

म रुक्शना कपाली, विगत १० वर्षदेखि सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा क्रियाशील छु । आउँदो प्रतिनिधि सभा निर्वाचनमा प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टीबाट समानुपातिक उम्मेदवारको रूपमा सहभागी हुँदैछु ।

सामाजिक न्याय लोकतन्त्रको अभिन्न अंग हो । यसलाई अक्सर सहायक वा कम प्राथमिकताको विषयका रूपमा हेरिने गरिन्छ । मेरो राजनीतिको मुख्य नारा नै सामाजिक न्याय हो । यसको दायरा फराकिलो छ र यसको अन्तरसम्बन्ध राज्यका सबै अंगहरूसँग जोडिन्छ ।

एक दशक लामो सामाजिक अभियानको अनुभवलाई अब नीति निर्माणको तहमा स्थापित गर्न म प्रतिबद्ध छु । सदनमा सामाजिक न्यायको आवाज बुलन्द बनाउनका लागि मेरो प्रतिबद्धता निम्नानुसार रहेको छ ।

रुक्शना

विषयसूची विषयसूची

नेवाः ३

जुगि समुदाय १०

भाषा ११

आदिवासी जनजाती १६

लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक (लै.त.यौ.अ.) १९

महिला २४

अपाङ्गता भएका व्यक्ति २७

दलित ३१

अल्पसंख्यक ३१

मधेसी ३२

मुस्लिम ३३

हिमाली ३४

शिक्षा ३५

स्वास्थ्य ३७

रोजगार ४०

प्रशासनिक सुधार ४१

जेनजी ४३

ज्येष्ठ नागरिक ४४

श्रमिक ४५

बालबच्चा ४४

भूमि अधिकार ४५

पछाडी पारिएको क्षेत्र ४६

वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन ४६

संघीयता सब्बलिकरण ४७

विविध ४८

𑐣𑐾𑐰𑐵𑑅

नेवाः

- 'नेवाः' लाई केवल एउटा जाति वा समुदायका रूपमा नभई विविध जातजाति, भाषा र समुदायहरूको साझा एवं संश्लेषित नेवाः सभ्यताका रूपमा संवैधानिक र कानूनी पहिचान प्रदान गर्ने ।
- नेवाः सभ्यताको विकास, संरक्षण र संवर्धनका लागि छुट्टै नेवाः सभ्यता प्रवर्धन ऐन तर्जुमा गर्ने ।

नेपाः मन्दः (नेपाल मन्दल)

- नेवाः सभ्यताको ऐतिहासिक थातथलोका रूपमा नेपाल मन्दललाई संवैधानिक तथा कानूनी पहिचान र मान्यता प्रदान गर्ने ।
- नेपाल मन्दललाई नेवाः सांस्कृतिक क्षेत्र तथा नेवाः सभ्यताको उद्गमस्थलका रूपमा परिभाषित गर्दै यसको मौलिक स्वरूप, सम्पदा र थातथलोको संरक्षणका लागि विशेष कानूनी प्रबन्ध गर्ने।

नेपाल भाषा तथा लिपि

- नेपाल भाषालाई पनि एक सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा स्थापित गर्ने।
- वर्तमान संविधानमा नेपाल भाषालाई प्रदेश तहमा मात्र प्रयोग गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको हुँदा संघीय तहमा पनि नेपाल भाषालाई सरकारी कामकाजको भाषा बनाउने, नेपाल मन्दल अवस्थित प्रदेशको प्रादेशिक तहमा र नेपाल मन्दलको भूभाग पर्ने स्थानीय तहमा पनि नेपाल भाषालाई एक सरकारी कामकाजको भाषा बनाउने ।
- सरकारी कामकाजका लागि नेपाल भाषाको एउटा मानक स्वरूप निर्धारण गर्ने । यद्यपि नेपाल भाषाका विभिन्न भाषिका वा उप-भाषाहरूको अस्तित्व र महत्वलाई पनि उचित स्थान दिने।
- दोलखा नेपाल भाषा, प्याङ गाउँ नेपाल भाषा, मकवानपुर क्षेत्रका गोपाली र बलामी समुदायले बोल्ने नेपाल भाषा लगायतका नेपाल भाषाको स्थानीय, क्षेत्रीय तथा जातिय भेदलाई सम्बन्धित क्षेत्रका स्थानीय तहमा प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने।

- नेपाल भाषा लेखनका लागि नेपाल लिपिलाई नै मुख्य लिपिका रूपमा अपनाउने । केही समयका लागि देवनागरी लिपिलाई सहायक रूपमा प्रयोग गरिए तापनि क्रमशः नेपाल लिपिलाई नै पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- रञ्जना लिपिलाई निश्चित स्थान (जस्तै :- परिचयपाटी, शीर्ष स्थान, इत्यादी) र प्रयोजनका लागि आधिकारिक रूपमा प्रयोगमा ल्याउने।
- भुजिंम्वः, पाचुम्वः, लितुम्वः, हिंम्वः, कुंम्वः, क्वँय्म्वः र ग्वलम्वः जस्ता नेपाल भाषाका अन्य ऐतिहासिक लिपिहरूको अध्ययन, अनुसन्धान र संरक्षण गर्ने ।
- नेपाल भाषाको विकास तथा उन्नतीका लागि नेपाल भाषा प्रतिष्ठानको स्थापना गर्ने । भाषा मानकिकरण, शब्दकोश निर्माण, व्याकरण एवं आधुनिक आवश्यकता अनुसार नयाँ शब्द निर्माण समेतको कार्यलाई तीव्रता दिने ।

नेवाः ज्ञान तथा शिक्षा

- ऐतिहासिक कालखण्डदेखि नेपाल मन्दलको धर्ती, वायु र आकाशसँग एकाकार भई विकसित भएको नेवाः सभ्यताको रैथाने ज्ञान र दर्शनलाई आधुनिक सन्दर्भमा प्रवर्धन गर्दै नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण गर्ने।
- नेपाल मन्दलको रैथाने वनस्पतिसँग सम्बन्धित नेवा: परम्परागत उपचार पद्धतिको प्रवर्धन गर्न अध्ययन तथा सेवा प्रदायक केन्द्र स्थापना गर्ने ।
- नेपाल भाषाको शिक्षा र नेपाल भाषामा शिक्षा दुबैको प्रबन्ध गर्ने । विद्यालय देखि विश्वविद्यालय तहमा नेपाल भाषालाई एउटा विषयका रूपमा अध्ययन–अध्यापन गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने । आधारभूत तहदेखि नै विभिन्न विषयहरू नेपाल भाषाको माध्यमबाट पढ्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने।
- नेपाल भाषा शिक्षालाई आधुनिक, व्यवस्थित र परिणाममुखी बनाउन एक अधिकारसम्पन्न नेपाल भाषा शिक्षा बोर्डको गठन गर्ने।
- नेपाल मन्दलको ऐतिहासिक र सांस्कृतिक गरिमालाई पुनर्जीवित गर्दै उच्च शिक्षामा नेपाल भाषा र सभ्यताको प्राज्ञिक विकासका लागि 'नेपाल मन्दल विश्वविद्यालय' को स्थापना गर्ने ।
- नेवाः सभ्यताको समग्र पक्षलाई समेट्दै एक विशिष्ट प्राज्ञिक विधाका रूपमा नेवाः अध्ययन (Newa Studies) को विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- नेपाल मन्दलको मौलिक धार्मिक परम्परालाई जगेर्ना गर्न हिन्दू गुरुकुल शिक्षा अन्तर्गत नेवाः हिन्दू शिक्षा र बौद्ध शिक्षा अन्तर्गत बही (बिहार) शिक्षामा नेवाः बौद्ध शिक्षाको सुनिश्चितता

गर्दै ती दुबै धारमा नेपाल भाषा शिक्षाको प्रबन्ध पनि गर्ने । साथै, मल्लकालदेखि नै नेपाल मन्दलमा बसोबास गर्दै आएका मुस्लिम समुदायको ऐतिहासिक सम्बन्धलाई सम्मान गर्दै मदरसा शिक्षामा समेत नेपाल भाषालाई विषयका रूपमा समावेश गर्ने ।

गुथि

- नेवाः सभ्यताको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक एवं जीवनशौलीको मेरुदण्डका रूपमा गुथिलाई प्रथाजन्य संस्थाको रूपमा पहिचान दिने ।
- विद्यमान गुठी ऐनको 'गुठी' अवधारणाभन्दा भिन्न नेवाः समुदायको मौलिक पद्धति र परम्परालाई आत्मसात् गर्दै 'नेवाः गुथि' को विशिष्ट पहिचानसहितको छुट्टै स्वायत्त ऐन निर्माण गर्ने।
- गुथिको सञ्चालन, व्यवस्थापन र उत्तराधिकार चयनमा राज्यको अवाञ्छित हस्तक्षेप अन्त्य गरी नेवाः परम्परा, रीतिरिवाज र प्रचलित मान्यता अनुरूप नै हुने व्यवस्था गर्ने ।
- नेवाः समाजमा विद्यमान गुथिको प्रकार, प्रयोजन, मान्यता र अवधारणा फरक छ । नेवाः समाजमा गुथि थुप्रै प्रकारका हुन्छन् । आवधिक रूपमा कुनै कार्य पूरा गर्नलाई पनि गुथि गठन हुन्छ । यस्ता गुथि उक्त कार्यपूर्ती भएपछी स्वतः विघटन हुन्छ । एउटा बृहत् कार्य सम्पन्न गर्नका लागि हाँगा वा शाखा जस्तै कचा गुथि गठन हुन्छ । मृत्यु संस्कार गर्ने गुथि जस्तै सी गुथि र सना गुथि हुन्छ । देवीदेवताहरूको लागि गुथि हुन्छ । जस्तै :- थँबही (ठमेल) को चकंद्यःका लागि चकंगुथि । चीबहाः (चैत्य) को संरक्षण र क्रियाकलाप लागि चीबहाः गुथि हुन्छ । तुतः (श्लोक) पाठ गर्नका लागि तुतः गुथि हुन्छ । जात्रा सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी जात्रा गुथि हुन्छन् । जस्तै :- बाला चःह्रे (बाला चतुर्दशी) का दिन काठमाडौंको शोभाभगवती अगाडी रहेको इन्द्रायणीको जात्रा सञ्चालन गर्ने गुथि हुन्छ । धार्मिक नृत्यका लागि गुथि हुन्छ । जस्तै :- गथु प्याखं गुथि । पुजा गर्नका लागि पुजा गुथि हुन्छ । जस्तै दिगु पुजा गुथि, धलं गुथि, नासः पुजा गुथि, ससु पुजा गुथि । सार्वजनिक वा सामुदायिक सम्पत्तिको मर्मत संभारका लागि स्यं ल्ह्वं गुथि, सरसफाइका लागि सुचुकुचु गुथि, घाँस उखेल्नका लागि घाँय्पू गुथि, जःधुं संरक्षणका लागि जःघुं गुथि, बाटोमा छोडिएको गाई गोरूलाई खुवाउने छ्वमना गुथि, पुल बनाइदिने ताँगुथि । विशेष कार्य गर्नका लागि पनि गुथि हुन्छन् । जस्तै घ्यः चाकु संल्हु (मकर संक्रान्ति) का दिन सम्यक पुजामा शाक्यहरूले लैं (मुला), कैं (दाल) र जा (भात) राखी लैंकैं गुथि आयोजना गर्छ । यसरी नेवाः समुदायको विस्तारित र अनेकौं गुथिहरूलाई कानूनले सही ढङ्गले पहिचान र मान्यता

दिन सकेको छैन । नेवाः समाजको विशिष्टताको आधारमा नेवाः गुथिको कानूनमा यस्ता सबै प्रकृतिका गुथि समावेश गर्ने ।

- गुथिसँग सम्बन्धित जग्गा जमीन साथै भौतिक सम्पत्ति साथै गुथिसँग जोडिएका अमूर्त सांस्कृतिक पक्षलाई समेत समेट्ने ।

जात्रा तथा सांस्कृतिक र्‍यालीको समयमा सहज यातायात व्यवस्थापन

- वार्षिक रूपमा हुने जात्राहरूको कार्यतालिका र मार्ग समेटिएको सांस्कृतिक ट्राफिक पात्रो तयार गरी सोही अनुसार पहिल्यै वैकल्पिक मार्गहरूको निर्धारण गर्ने ।
- जात्रा हुने रुट र वैकल्पिक मार्गबारे डिजिटल माध्यम, स्थानीय सञ्चार माध्यम र भौतिक सूचना पाटीमार्फत सर्वसाधारणलाई पूर्वजानकारी गराउने ।
- जात्राको मुख्य समयमा सम्बन्धित रुटलाई पूर्णतः सवारी साधन मुक्त बनाई सांस्कृतिक सम्पदाको मर्यादा र सुरक्षा कायम गर्ने।
- जात्रा आयोजना गर्ने सम्बन्धित गुथिहरू र ट्राफिक प्रहरीबीच निरन्तर समन्वय गरी रुट म्यापिङ र सवारी डाइभर्सनलाई चुस्त बनाउने ।
- जंकु जस्ता सांस्कृतिक र्‍यालीहरूको हकमा पनि पूर्वसूचनाका आधारमा ट्राफिक व्यवस्थापन गरी वैकल्पिक मार्ग उपलब्ध गराउने।
- उपरोक्त विषयलाई सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी कानूनामा समावेश गर्ने ।

सम्पदा संरक्षण तथा जीवन्तता

- नेपाल मन्दलका ऐतिहासिक बस्तीहरूलाई विशेष सांस्कृतिक क्षेत्र घोषणा गरी त्यहाँको विकास निर्माणलाई छुट्टै र विशिष्ट कानूनमार्फत व्यवस्थित गर्ने।
- ऐतिहासिक नेवाः बस्तीहरूमा हुने विशिष्ट प्रकृतिका संरचना (जस्तैः- बहाः, बही, लाछि, ननि, चुक, छ्वास, इत्यादी) को पहिचान, परिभाषा गरी तिनको प्रयोग प्रचलन बारे स्पष्ट मान्यतालाई राज्यस्तरबाट लिपिबद्ध गर्ने ।
- नेवाः समाजमा हुने धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्रियाकलाप, गतिविधि तथा सम्बन्धका अमूर्त सम्पदाको विषयमा अभिलेखिकरण गर्ने, र आवश्यक रूपमा व्यवस्थापन गर्ने नीति निर्माण गर्ने । जस्तै :- द्यःपाःलाः सम्बन्धी, पाः फयेगु सम्बन्धी, इत्यादी ।
- सम्पदा क्षेत्रबाट उठ्ने पर्यटकीय शुल्कको निश्चित हिस्सा सोही क्षेत्रको संरक्षण र त्यहाँका स्थानीय बासिन्दाको हितमा प्रत्यक्ष खर्च हुने प्रणाली विकास गर्ने।

- ऐतिहासिक तथा पुरातात्त्विक क्षेत्रहरूमा निजी भवन निर्माण गर्दा मौलिक वास्तुकला र परम्परागत स्वरूप अनिवार्य गर्ने र यस्ता मापदण्ड पालना गर्ने घरधनीहरूलाई विशेष सहुलियत, कर छुट तथा प्राविधिक एवं आर्थिक अनुदानको व्यवस्था गर्ने।
- सम्पदा संरक्षणलाई केवल संग्राहलयकरण (Museumification) को रूपमा खुम्च्याउनुको सट्टा यसलाई समुदायको जीवन्त जीवनशैली र आर्थिक समृद्धिको अभिन्न अङ्गका रूपमा विकास गर्ने।
- सम्पदा बस्तीका घरहरू खण्डीकरण भई साँघुरिँदै गएको समस्यालाई स्थानीय समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नता र उनीहरूकै चाहना अनुरूप समाधान गर्न कार्यदल गठन गरी काम गर्ने ।

स्थाननाम

- नेपाल मण्डलका ऐतिहासिक स्थाननामहरूको सरकारी स्तरबाट संरक्षण गर्ने ।
- नेपाल मन्दलका सम्पूर्ण ऐतिहासिक स्थानहरूको नाम नेपाल भाषाकै मौलिक स्वरूपमा सरकारी कामकाज र कागजातहरूमा अनिवार्य रूपमा प्रयोग गर्ने गराउने ।
- मौलिक स्थाननामको प्रयोग र यसको ऐतिहासिक महत्त्वबारे जनस्तरमा बुझाउन स्थानीय समुदायको सहभागितामा चरणवद्ध रूपमा अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- सम्बन्धित क्षेत्रका पसल, व्यवसाय तथा अन्य सरकारी/गैर-सरकारी निकायहरूलाई आफ्नो परिचय पाटीमा मौलिक स्थाननाम उल्लेख गराउने ।
- सार्वजनिक यातायातका चालक/सह-चालकहरूलाई मौलिक नाम प्रयोग गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।
- सामाजिक सञ्जाल र डिजिटल माध्यमबाट स्थाननामको बारे सचेतना फैलाउने ।
- नेपाल मन्दलका सार्वजनिक स्थानका सूचना पाटीहरूमा स्थानीय नेपाल भाषा, नेपाली र अङ्ग्रेजी गरी तीनवटै भाषामा स्पष्ट रूपमा स्थाननाम लेखिने व्यवस्था गर्ने ।

नेपाल संवत्

- नेपाल संवत्‌लाई संविधानमै राष्ट्रिय संवत्‌को रूपमा समावेश गर्ने ।
- वर्षेनी नेवाः जनसमुदायमा देखिने तिथि विवादलाई समाधान गर्न ऐतिहासिक कालखण्ड देखि नखःचखः तिथिमिति निर्धारण गर्ने यें (काठमाडौं) को जनबहाः, यल (ललितपुर) को क्वाःबहाः र ख्वप (भक्तपुर) को तलेजुका परम्परागत गणना पद्धतिलाई आधार मानी नेपाल संवत् पञ्चाङ्ग निर्णायक समिति गठन गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

- नेपाल संवत्‌लाई सरकारी दस्तावेज, निर्णय प्रक्रिया र प्रशासनिक कामकाजमा समावेश गर्ने ।
- नेवाः गुथि र समुदायमा आधारित खलः पुचः संघसंस्था तथा स्थानीय व्यापार व्यवसायले समेत नेपाल संवत्‌लाई आधार मानेर कार्यसञ्चालन र कामकाज गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।

ऐतिहासिक नेवाः डियास्पोरा

- नेपाल मन्दलबाट विभिन्न ऐतिहासिक कालखण्डमा देशका विभिन्न भागमा पुगी नेवाः जनसमुदायले विकास गरेका ऐतिहासिक बजार तथा बस्तीहरू (जस्तैः तानसेन, धनकुटा, भोजपुर, सिलगढी, बागलुङ, बेनी, बन्दिपुर आदि) लाई ऐतिहासिक नेवाः डियास्पोराको रूपमा पहिचान गर्ने ।
- आधुनिकीकरणको नाममा विस्थापन र विनाशको जोखिममा रहेका यी ऐतिहासिक व्यापारिक केन्द्र तथा बस्तीहरूलाई सम्बन्धित प्रादेशिक र स्थानीय सरकार एवं समुदायको समन्वयमा सांस्कृतिक सम्पदा क्षेत्रका रूपमा संरक्षण गर्ने।
- नेपाल मन्दल बाहिरका नेवाः समुदायको आफ्ना पुर्खा र उद्गम स्थलसँगको सांस्कृतिक र भावात्मक सम्बन्धलाई जीवन्त राख्न स्थानीय सरकार मार्फत् पहल गर्ने । (उदाहरणका लागिः भक्तपुरबाट ऐतिहासिक कालखण्डमा बागलुङ वा पोखरा सरेका समुदायलाई आफ्नो मूल थातथलोसँग जोड्ने)।
- ऐतिहासिक डियास्पोरामा विकसित भएका नेपाल भाषाका विशिष्ट उप-भाषिकाहरू (जस्तैः भक्तपुर भाषिकाबाट विकसित बन्दिपुर उप-भाषिका वा काठमाडौँ भाषिकाबाट विकसित तानसेन उप-भाषिका, इत्यादी) को वैज्ञानिक पहिचान, अभिलेखीकरण र संरक्षणका गर्ने ।

जलवायु परिवर्तन

- येँयाः पुन्हिबाट खसु (कुहिरो) लाग्न थाल्ने, गथांमुगःबाट कीरा-फट्याङ्ग्रा हराउँदै जाने, सिथि नखःको समयमा जलस्तर न्यून रहने जस्ता हाम्रा मौलिक लोककथा र प्रकृतिमा आधारित जीवनशैली आज जलवायु परिवर्तनका कारण संकटमा छन् । नेपाल मन्दल र विशेष गरी नेपाः उपत्यकाको भूगोल, जनजीवन र मौलिक नेवाः संस्कृतिमा जलवायु परिवर्तनले पारेको गम्भीर संकटलाई आत्मसात् गर्दै यसको न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि जलवायु न्यायको सिद्धान्त अनुरूप कार्य गर्ने ।
- नेवाः चाडपर्व र संस्कारहरूको मेरुदण्डका रूपमा रहेको बुँज्या (कृषि) र कृषि भूमि तीव्र सहरीकरणका कारण विनाश हुँदै जाँदा हाम्रा नखःचखःहरू महँगो र खर्चिलो बन्न पुगेका

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

छन्। तसर्थ, नेपाल मन्दलमा बाँकी रहेका कृषियोग्य भूमिलाई यथाशीघ्र जगेर्ना गर्न विशेष कानूनी र नीतिगत पहल गर्ने ।

- नेपाल मन्दल, विशेष गरी नेपाः उपत्यकाको बिग्रँदो वातावरण सुधार्न स्थानीय र प्रदेश सरकारको संयुक्त नेतृत्वमा एक विशेष अधिकारसम्पन्न वातावरण संरक्षण समिति गठन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- नेपाल मन्दलको प्रकृति र नेवाः सभ्यताबीचको तादाम्य सम्बन्धलाई उजागर गर्दै यसको संवर्द्धन गर्ने ।

विस्थापन

- ऐतिहासिक नेवाः बस्ती र पुराना बजारहरूलाई आधुनिक विकासको नाममा हुने विस्थापन र विनाशबाट जोगाउन, सडक विस्तार जस्ता भौतिक निर्माण गर्दा नेवाः समुदायको थातथलो र सांस्कृतिक अस्तित्व सुनिश्चित हुने गरी कानुनी प्रत्याभूति गर्ने ।

विभेद

- नेवाः समाजमा विद्यमान जातिय विभेदका कारण कथित 'क्वजात' (तल्लो जात) मानिएका उत्पीडित समुदायहरूको पहिचान गरी उनीहरू उपर हुने सबै प्रकारका विभेद र छुवाछूतलाई निषेध गर्ने ।
- धार्मिक तथा सांस्कृतिक गतिविधिमा परम्पराका नाममा हुने कुनै पनि प्रकारको बहिष्कार वा विभेदलाई कानूनी रूपमा दण्डनीय बनाउने।
- नेवाः समाज भित्र ऐतिहासिक रूपमा जातिय सिमान्तिकरणमा पारिएका समुदायहरूका लागि विशेष व्यवस्था र सकरात्मक पहलको सुनिश्चितता गर्ने ।
- नेवाः समाज भित्र ऐतिहासिक रूपमा जातिय सिमान्तिकरणमा पारिएका समुदायहरूको भूमी सम्बन्धी अधिकार प्रत्याभूत गर्ने ।
- नेवाः समाजमा विद्यमान जातिय विभेदका कारण उत्पीडनमा परेका समुदायहरूको विशेष अवस्था र समस्याहरूलाई मध्यनजरमा लिएर तिनको समाधानका लागि विधायकी पहल गर्ने ।

रुक्शना

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

जुगि समुदाय

जुगि समुदाय

- नेवाः सभ्यता अन्तर्गत कपाली, दर्शनधारी तथा कुश्लेहरूलाई जुगि समुदायका रूपमा पहिचान दिने । नेवाः सभ्यताकै अभिन्न अंग, तथापि त्यस भित्र पनि छुट्टै पहिचान भएको समुदायका रूपमा मान्यता दिने ।
- जुगि समुदायको मूर्त तथा अमूर्त संस्कृति सम्पदाको संरक्षणका लागि पहल गर्ने ।
- जुगि समुदायको म्वाय्लि / मुहालि बाजाको प्रवर्धन गर्ने ।
- जुगि समुदायको दिप / द्यप (समाधीस्थल) को संरक्षण गर्ने ।
- जातिय विभेदका कारण जुगि समुदायको अवस्थाका बारे मूल्याङ्कन गर्न तथ्याङ्क र अध्ययनमा आधारित नीतिगत पहल गर्ने ।
- जुगि समुदायको धार्मिक गतिविधि र परापूर्वकाल देखि प्राप्त गरिरहेको सांस्कृतिक अधिकारलाई लिपिबद्ध गर्न नीतिगत पहल गर्ने ।
- ऐतिहासिक कालखण्डदेखि द्यः देगः (मन्दिर) संरक्षणमा संलग्न जुगि समुदायको सतःछेँ (सत्तलघर) मा रहेको पुर्ख्यौली हकलाई उनीहरूको स्वामित्व र बसोबासको अधिकार सुनिश्चित गर्न विशेष ऐन निर्माण गर्ने ।

रुक्शना

भाषा

भाषा

- नेपालको विद्यमान बहुभाषिक यथार्थलाई राज्यका हरेक तह र संरचनामा प्रतिविम्बित गर्न, लामो समयदेखि जकडिएको 'एकभाषी राज्य प्रणाली' लाई पूर्ण रूपमा विस्थापित गरी सबै मातृभाषाहरूको समान अस्तित्व र प्रयोग सुनिश्चित हुने बहुभाषिक राज्य प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने।
- राज्यका संयन्त्रहरूमा मातृभाषाको प्रयोगलाई परोपकार वा सुविधाको रूपमा नभई नागरिकको भाषिक सार्वभौमिकता र मौलिक हकका रूपमा पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने।

राष्ट्रभाषा

- नेपालको संविधानले नेपालमा बोलिने सबै मातृभाषाहरूलाई राष्ट्रभाषा भनेतापनि कुन-कुन भाषा केकस्तो आधार कारणले राष्ट्रभाषा हुने भन्ने विषयमा स्पष्टता छैन । नेपालमा ऐतिहासिक कालखण्डदेखि प्रयोग र प्रचलनमा रहेका, नेपालका रैथाने र नेपाल नै मूल थलो भएका सबै भाषाहरूलाई संविधानको अनुसूचीमा सूचीबद्ध गरी तिनलाई राष्ट्रभाषाको पूर्ण संवैधानिक मान्यता र सम्मान प्रदान गर्ने ।

सरकारी कामकाजको भाषा

- नेपालको संविधानमा सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धी व्यवस्थामा रहेको सीमितताालाई सच्याउँदै, बहुभाषिकतालाई प्रदेश तहमा मात्र सीमित नराखी संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी राज्यका तीनै तहलाई अनिवार्य रूपमा बहुभाषिक बनाउने गरी संवैधानिक र कानूनी सुनिश्चितता गर्ने ।
- विविध राष्ट्रभाषाहरूको प्रयोगलाई केवल अनुवाद, उल्था वा दोभाषेको प्राविधिक तहमा मात्र सीमित नराखी, ती भाषाहरूलाई नेपाली भाषा सरह समान अधिकार र संवैधानिक अख्तियारी प्राप्त सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा स्थापित गर्ने ।
- राज्यका सबै तहमा बहुभाषिक प्रशासन र भाषिक न्याय सुनिश्चित गर्न भाषा सेवा नामक एक छुट्टै विशिष्ट सरकारी सेवाको गठन गर्ने । यस सेवा अन्तर्गत दक्ष अनुवादक, दोभाषे, र भाषिक विशेषज्ञहरूको स्थायी दरबन्दी सिर्जना गरी अदालत, अस्पताल, प्रहरी प्रशासन र

स्थानीय सरकारहरूमा नागरिकले आफ्नै मातृभाषामा निर्वाध सेवा पाउने संयन्त्रको सुनिश्चितता गर्ने ।

लिपि

- सरकारी कामकाजमा नेपालका विविध राष्ट्रभाषाहरूको प्रयोग गर्दा ती भाषाका आ-आफ्नै मौलिक लिपिहरूलाई नै आधिकारिकता प्रदान गर्ने ।
- विविध कारणले देवनागरी वा रोमन लिपिमा रुपान्तरण भएका भाषाहरूलाई पुनः उनीहरूको मौलिक लिपिमा फर्काउन र स्थापित गर्न विशेष प्रोत्साहन तथा कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

भाषिक न्याय

- भाषाको अवरोधका कारण नागरिकले राज्यको सेवा र सुविधामा पहुँच राख्न नसक्ने, सरकारी सूचना र प्रक्रियाहरू पूर्णतः बोधगम्य नहुने तथा न्याय सम्पादनका क्रममा आफ्नो कुरा स्पष्टसँग राख्न नपाउने अवस्थालाई भाषिक अन्यायको रूपमा पहिचान गर्ने । यस्तो अन्यायलाई नागरिकको मौलिक हक र मानव अधिकारको उल्लङ्घन मानी, राज्यका हरेक संयन्त्रलाई बहुभाषिक र सेवाग्राही-मैत्री बनाउँदै भाषिक अवरोधमुक्त प्रशासनको सुनिश्चितता गर्ने।
- सबै राष्ट्रभाषाका भाषिक समुदायलाई कम्तिमा आफ्नो भाषाको ऐतिहासिक थातथलो भित्र सम्पूर्ण सरकारी कामकाज आफ्नै भाषामा गर्न सक्ने व्यवस्था प्रत्याभूती गराउने ।
- नेपालको संविधानले भाषा तथा संस्कृतिको हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गराएको एक दशक बितिसक्दा पनि यसलाई कार्यान्वयन गर्ने भाषा तथा संस्कृतिको हक सम्बन्धी ऐन हालसम्म तर्जुमा हुन नसकेकाले यस संवैधानिक हकलाई नागरिकको जीवनमा अनुभूति गराउन प्राथमिकताका साथ उक्त ऐन निर्माण गरी, भाषाहरूको प्रयोग, संरक्षण र संस्कृतिको संवर्द्धनका लागि स्पष्ट कानूनी र संरचनागत व्यवस्था गर्ने।
- मातृभाषाको प्रयोगलाई व्यावसायिक रूपमा प्रवर्द्धन गर्न एवं निजी क्षेत्रमा समेत बहुभाषिक वातावरण सिर्जना गर्न र मातृभाषामा आधारित रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि गर्न विशुद्ध मातृभाषामा सेवा प्रदान गर्ने वा आफ्ना उत्पादन, सञ्चार र ग्राहक सेवामा मातृभाषालाई प्रयोग गर्ने कम्पनी, स्टार्टअप र स्थानीय व्यवसायहरूलाई विशेष कर छुट र सहुलियतको व्यवस्था गर्ने।

मातृभाषा शिक्षा

- विद्यालय तहमा मातृभाषाको शिक्षा (विषयका रूपमा मातृभाषाको अध्ययन) र मातृभाषामा शिक्षा (मातृभाषालाई सिकाइको माध्यम बनाउने पद्धति) दुबैको व्यवस्था गर्ने।
- प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि माध्यमिक तहसम्म आफ्नै मातृभाषामा शिक्षा लिन पाउने संवैधानिक हकलाई प्रभावकारी बनाउन 'एक वडा, कम्तीमा एक मातृभाषा विद्यालय' को अवधारणा लागू गर्ने।
- मातृभाषा शिक्षाका लागि आवश्यक पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षकको स्थायी दरबन्दीको सुनिश्चितता गर्ने ।
- आफ्नो ऐतिहासिक थातथलो भन्दा बाहिर बसोबास गरिरहेका भाषिक समुदायको भाषिक र सांस्कृतिक पहिचानलाई जीवित राख्न विशेष भाषिक सम्पर्क र प्रवर्द्धन संयन्त्रको विकास गरी आफ्नो मूल थातथलोको प्रदेश वा स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरी विशेष मातृभाषा कक्षाहरू, सांस्कृतिक कार्यक्रम र अनलाइन सिकाई मञ्चहरू मार्फत आफ्नो मौलिक भाषा र संस्कृतिसँग निरन्तर जोडिने व्यवस्था मिलाइने ।

लोपोन्मुख एवं संकटपन्ना भाषा संरक्षण

- नेपालमा बोलिने लोपोन्मुख अवस्थामा पुगेका राष्ट्रभाषाहरूको पहिचान गरी तिनको तत्काल संरक्षणका लागि एक भाषिक संकटकालीन कार्यदल गठन गरी लोपोन्मुख भाषाका वक्ताहरू, भाषिक विशेषज्ञ र स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा ती भाषाहरूको सघन अभिलेखीकरण गर्ने, शब्दकोश तयार गर्ने र नयाँ पुस्तामा भाषा हस्तान्तरणका लागि विशेष भाषिक पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।
- संयुक्त राष्ट्र संघको अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार नेपालका भाषाहरूलाई जोखिममा रहेकादेखि अति संकटपन्न भाषा सम्मको वर्गीकरण गरी सोही अनुसारको बजेट र संरक्षण कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- नेपालका राष्ट्रभाषाहरूको वास्तविक अवस्थाको पहिचान हुने गरी भाषिक तथ्याङ्क सङ्कलनको सबैभन्दा ठूलो चुनौती नै राज्यको प्रतिकूल र उपेक्षापूर्ण व्यवहार हो । लोपोन्मुख वा सङ्ख्यात्मक रूपमा थोरै वक्ता भएका भाषाहरूलाई संरक्षण र प्रोत्साहन दिनुको सट्टा, राज्यले कम वक्ता भएको कमजोर तथ्याङ्कलाई नै ती भाषाहरूमाथिको दायित्वबाट पन्छिने र तिनलाई ओझेलमा पार्ने आधारका रूपमा प्रयोग गर्दै आएको छ । अतः भाषिक समुदायहरूमा आफ्ना मातृभाषा सुरक्षित र सम्मानित छ भन्ने विश्वास दिलाउन र तथ्याङ्कको

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

राजनीतिकरण अन्त्य गरी सबै भाषाहरूको वास्तविक गणना र सम्मानजनक उपस्थिति सुनिश्चित गर्ने ।

अल्पसंख्यक भाषा प्रवर्द्धन

- अल्पसङ्ख्यक समुदायका लागि व्यवस्था गरिने स्वायत्त क्षेत्र, विशेष क्षेत्र वा संरक्षित क्षेत्रहरूलाई केवल भौगोलिक वा प्रशासनिक इकाइमा मात्र सीमित नराखी, सम्बन्धित अल्पसङ्ख्यक भाषाको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रयोगको मुख्य आधारशीलाका रूपमा स्थापित गरी यस्ता क्षेत्रहरूमा ती भाषाहरूलाई अनिवार्य रूपमा सरकारी कामकाजको प्राथमिक भाषा बनाउपर्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

भाषा प्रविधि

- भाषालाई प्रविधिसँग जोड्दै नेपालका विभिन्न राष्ट्रभाषाहरूमा युनिकोट फन्ट, प्राकृतिक भाषा प्रशोधन, अनुवाद सफ्टवेयर, 'भ्वाइस-टू-टेक्स्ट', कृत्रिम बौद्धिकता जस्ता डिजिटल पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

राज्यका संयत्र

- नेपालका सबै राष्ट्रभाषाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र वृत्तिविकासका लागि सरकारको प्रत्यक्ष कार्यकारिणी अङ्गको रूपमा एक शक्तिशाली र साधनस्रोतयुक्त भाषा विभाग गठन गरी भाषिक अधिकारको पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।
- नेपालका सबै राष्ट्रभाषाहरूको विशिष्ट संरक्षण र विकासका लागि भाषा विभाग अन्तर्गत प्रत्येक राष्ट्रभाषाका लागि छुट्टाछुट्टै स्वायत्त प्रभाग स्थापना गर्ने र ती प्रभागहरूलाई सम्बन्धित भाषाको आफ्नै ऐतिहासिक थातथलोमा नै स्थापित गरी भाषिक सशक्तीकरण सुनिश्चित गर्ने ।
- विद्यमान भाषा आयोगलाई केवल सिफारिस गर्ने निकायमा मात्र सीमित नराखी, भाषिक अधिकारको विषयमा राज्यका निकायहरूलाई प्रत्यक्ष निर्देशन दिन सक्ने एक शक्तिशाली अनुगमनकारी निकायको रूपमा पुनर्संरचना गर्ने ।

अन्तर्राष्ट्रिय भाषा तथा विदेशी भाषा

- अन्तर्राष्ट्रिय तथा विदेशी भाषाको ज्ञान र मातृभाषा तथा राष्ट्रभाषाको संरक्षणलाई परस्पर विरोधी विषयका रूपमा हेर्ने त्रुटीपूर्ण मान्यतालाई भाषावैज्ञानिक भ्रमका रूपमा पहिचान

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

गरी, बहुभाषिक हुनुले बौद्धिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने तथ्यलाई आत्मसात गर्दै, आफ्नै मौलिक भाषाको जगमा उभिएर विश्व-भाषाहरूमा दक्षता हासिल गर्न सक्ने बहुभाषिक शिक्षा पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।

- अन्तर्राष्ट्रिय भाषाका रूपमा अङ्ग्रेजी भाषा मात्र नभएर संयुक्त राष्ट्र संघका सबै औपचारिक भाषा एवं नेपालको भू-राजनीतिक अवस्था र आर्थिक हितलाई ध्यानमा राख्दै रणनीतिक महत्त्वका विदेशी भाषाहरू मध्ये छनोट गरी सिक्न पाउने व्यवस्था गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

आदिवासी जनजाती

आदिवासी जनजाती

संवैधानिक सुधार

- नेपालको संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत 'आदिवासी जनजातीको हक' लाई मौलिक हककै रूपमा व्यवस्था गर्न छुट्टै धारा थप गर्ने ।
- नेपालका आदिवासी समुदायहरूको ऐतिहासिक थातथलोको पहिचान र मान्यतालाई संवैधानिक रूपमा सुनिश्चित गर्ने ।
- ठूलो जनसंख्या भएका आदिवासी जनजातिको ऐतिहासिक थातथलोलाई फरक-फरक प्रदेशमा पर्ने गरी विभाजन गर्ने, र अल्पसङ्ख्यक एवं सीमान्तकृत जनजातिको थातथलोलाई फरक-फरक जिल्ला वा स्थानीय तहमा खण्डित नहुने गरी व्यवस्था गर्ने।

कानूनी सुधार

- संविधान बमोजिम राज्यका सबै निकायमा आदिवासी जनजातिको समानुपातिक समावेशी प्रतिनिधित्वलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- संविधानको मर्म अनुसार आदिवासी जनजातिको पहिचान, आत्मसम्मान र ऐतिहासिक निरन्तरतालाई राज्यको मूल प्रवाहमा स्थापित गर्ने ।

पहिचानको अधिकार

- आदिवासी जनजातिको पहिचान र वर्गीकरणको विवादलाई समाधान गर्न आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान अन्तर्गत उच्चस्तरीय विशेषज्ञ समिति गठन गर्ने । उक्त समितिले ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, भाषा, संस्कृति र भूगोलका आधारमा कुन समुदायलाई छुट्टै जातीय पहिचान दिने र कुनलाई एउटै सभ्यता अन्तर्गतका उप-समूह मान्ने भन्ने विषयमा सरोकारवालाहरूसँग घनिभूत विमर्श गरी वस्तुनिष्ठ मापदण्ड निर्धारण गर्ने।
- आदिवासी जनजाति समुदायहरूले आफ्नो भाषामा प्रयोग गर्ने स्व-पहिचानयुक्त नाम (Endonym) लाई नै राज्यका सबै संयन्त्र र अभिलेखहरूमा आधिकारिक नामको रूपमा मान्यता दिने ।

सांस्कृतिक अधिकार

- आदिवासी जनजातिका मूर्त र अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको सूचीकरण गरी राष्ट्रिय गौरवको रूपमा संरक्षण गर्ने ।
- आदिवासी जनजातीको सांस्कृतिक अधिकारको संरक्षणका लागि कानून निर्माण गर्ने ।
- आदिवासी जनजाति समुदायको मौलिक पहिचान, संस्कृति र जीवनपद्धतिलाई मेटाउने उद्देश्यले गरिने जबरजस्ती आत्मसातीकरण (Forced Assimilation) लाई निषेध गरी उनीहरूको विशिष्ट सांस्कृतिक स्वायत्तताको रक्षा गर्ने ।

परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिको संरक्षण

- आदिवासी समुदायमा रहेका परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिको अभिलेखिकरण, संरक्षण र पुस्तान्तरण सुनिश्चित गर्ने ।

थातथलो र प्राकृतिक स्रोतमाथिको अधिकार

- विकासका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्दा आदिवासी समुदायको अग्रिम सुसूचित मञ्जुरी (FPIC) अनिवार्य लिने कानूनी व्यवस्था गर्ने ।
- आदिवासी जनजातिको आफ्नो थातथलो, त्यहाँको जल, जमिन, जंगलमाथिको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्बन्धलाई स्वीकार गर्दै प्राकृतिक स्रोतको उपयोगमा अधिकार सुनिश्चित गर्ने।

प्रथाजन्य संस्था र कानूनको मान्यता

- आदिवासी जनजातिका प्रथाजन्य संस्थाहरू (जस्तै: गुथि, बडघर, कचहरी, चोहो आदि) लाई कानूनी मान्यता दिई स्थानीय विवाद समाधान र सामुदायिक परिचालनमा सहभागी गराउने ।
- प्रथाजन्य कानून र अभ्यासहरूलाई आधुनिक न्याय प्रणालीसँग सामञ्जस्यता कायम गर्दै संरक्षण गर्ने।

अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी-सम्झौताको कार्यान्वयन

- अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धि नं. १६९ (ILO 169) र आदिवासी जनजातिको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्र (UNDRIP) लाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक राष्ट्रिय कानून निर्माण गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

राज्यको संयन्त्र

- आदिवासी जनजाती आयोगलाई केवल सिफारिस गर्ने निकायमा सीमित नराखी, सरकारलाई बाध्यात्मक निर्देशन दिन सक्ने र निरन्तर खबरदारी गर्ने अधिकारसम्पन्न संवैधानिक संरक्षकको रुपमा सशक्तिकरण गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक (लै.त.यौ.अ.)

लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक (लै.त.यौ.अ.)

संवैधानिक सुधार

- नेपालको संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत 'लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक व्यक्तिहरूको हक' लाई मौलिक हककै रूपमा व्यवस्था गर्न छुट्टै धारा थप गर्ने ।
- संविधानको धारा १८ (समानताको हक) को उपधारा (२) र (३) संशोधन गरी भेदभाव गर्न नपाइने आधारहरूमा 'यौन अभिमुखीकरण, लैङ्गिक पहिचान र यौन विशेषता' लाई स्पष्ट रूपमा समावेश गर्ने ।
- नेपालको संविधानको संवैधानिक आयोगहरू अन्तर्गत 'लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक आयोग' को व्यवस्था थप गर्ने ।

कानूनी सुधार

- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको सामाजिक-सांस्कृतिक सुरक्षा र समानतापूर्ण जीवनका लागि वैवाहिक समानता सहित परिवार स्थापना गर्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- मुलुकी देवानी संहिता लगायतका प्रचलित देवानी कानूनहरू संशोधन गरी लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूलाई पूर्ण रूपमा समावेश गर्ने एवं समान हैसियत प्रदान गर्ने ।
- जबर्जस्ती करणीको परिभाषालाई फराकिलो बनाई लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरू माथि हुने जबर्जस्ती करणीलाई पनि सोही परिभाषाभित्र समावेश गर्ने ।
- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरू माथि हुने विशिष्ट प्रकारका हिंसा, विभेद र दुर्व्यवहारलाई सम्बोधन गर्न छुट्टै 'लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक विरुद्धको हिंसा (नियन्त्रण तथा सजाय) ऐन' निर्माण गर्ने । अथवा मौजुदा ऐन कानूनमा स्पष्ट व्यवस्था हुने गरी थप गर्ने ।
- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको समग्र हक-हित संरक्षणका लागि विस्तृत अधिकारसम्पन्न कानून बनाउने ।
- विषयगत क्षेत्रसँग सम्बन्धित मौजुदा कानूनहरूमा लै.त.यौ.अ. व्यक्तिका अधिकार र संरक्षणका विषयहरूलाई एकीकृत गर्ने ।

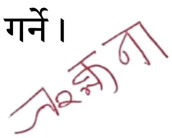

शिक्षा

- आर्थिक रूपले विपन्न तथा जेहेन्दार लै.त.यौ.अ. विद्यार्थीहरूलाई आवास तथा निर्वाह भत्ता सहितको आरक्षित छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने ।
- विभेद, अपहेलना लगायत विविध कारणले बीचमै पढाइ छाडेकाहरूका लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूका लागि उमेरको हदबन्दी नलाग्ने गरी विशेष शैक्षिक कार्यक्रम मार्फत् शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गराउने ।
- शैक्षिक संस्थाहरूमा लै.त.यौ.अ. विद्यार्थीहरूलाई हुने बुलिङ तथा दुर्व्यवहारलाई सम्बोधन गर्न मनोसामाजिक परामर्श र व्यवहार सुधार सहित पुनर्स्थापकीय तथा सुधारात्मक पद्दतिमा आधारित संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।

रोजगारी तथा जीविकोपार्जन

- राज्यका हरेक संरचना तथा निजामती लगायतका सार्वजनिक सेवामा लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूलाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा छुट्टै आरक्षण समूह को व्यवस्था गर्ने ।
- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूलाई आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर बनाउन रोजगारीमा समान अवसर र आय-आर्जनका विशेष कार्यक्रम लागू गर्ने ।
- कार्यस्थलमा लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूमाथि हुने विभेद र हिंसा न्यूनीकरणका लागि कानूनी व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने।

स्वास्थ्य सेवा

- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यमान नीतिगत अवरोध तथा विभेदकारी प्रावधानहरूको खारेज गर्ने ।
- चिकित्सा शिक्षा लगायतका स्वास्थ्य सम्बन्धी पाठ्यक्रमहरूमा यस विषयलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गरी स्वास्थ्यकर्मी तथा सेवा प्रदायकहरूलाई संवेदनशील, सचेत र दक्ष बनाउने नीति अवलम्बन गर्ने।
- चिकित्सा तथा स्वास्थ्य शिक्षाको पाठ्यक्रममा 'यौन अभिमुखीकरण, लैङ्गिक पहिचान र यौन विशेषता' (SOGIESC) सम्बन्धी विषयवस्तु अनिवार्य रूपमा समावेश गरी स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई संवेदनशील र दक्ष बनाउने तथा सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई लै.त.यौ.अ. मैत्री बनाउने नीति अवलम्बन गर्ने ।

- राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको दायरा विस्तार गरी लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकताहरूलाई समेत बीमा अन्तर्गत पूर्ण वा आंशिक रूपमा समावेश गर्ने ।

सामाजिक रूपान्तरण

- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको आत्मसम्मान झल्कने गरी मैत्रीपूर्ण शब्दावली तथा भाषा प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका तथा त्यसको कानूनी आधार तर्जुमा गर्ने ।
- समाजमा व्याप्त भ्रम र लाञ्छना अन्त्य गरी लैङ्गिक तथा यौनिक विविधताको सम्मान हुने संस्कृतिको विकास गर्नुलाई राज्यको अनिवार्य दायित्वका रूपमा स्थापित गर्ने ।
- विद्यालय तथा विश्वविद्यालयका पाठ्यक्रमहरूमा लैङ्गिक तथा यौनिक विविधताको विषय समावेश गरी रूपान्तरण उन्मुख शिक्षा प्रणाली लागू गरिने ।

हिंसा

- लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूका विरुद्ध हुने 'कन्भर्जन थेरापी' (Conversion Therapy) जस्ता अमानवीय, अपमानजनक र यातनाजन्य अभ्यासहरूलाई कानूनद्वारा निषेध गरी दण्डको व्यवस्था गर्ने।
- आफ्नो यौन विशेषता, लैङ्गिक पहिचान र/वा यौन अभिमुखीकरणका कारण परिवार तथा समाजबाट वहिष्करणमा पारिएका, घर निकाला भएका, हिंसामा परेका वा विस्थापित भएका लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूका लागि राज्यद्वारा सञ्चालित सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्ने । दीर्घकालीन निकाशाका लागि आफ्नो अंश हक प्राप्त गरी आफै व्यवस्थापन गर्न सक्ने अवस्था भएमा कानूनी सहायता प्रदान गर्ने ।

पारलैङ्गिक व्यक्ति

- पारलैङ्गिक व्यक्तिहरूलाई आफ्नो लैङ्गिक पहिचान सहितको स्वतन्त्र विकासको अधिकार, लैङ्गिक पहिचान अनुसार जीवनयापन गर्ने अधिकार एवं लैङ्गिक पहिचान बमोजिम परिचय स्थापित गर्न पाउने अधिकार कानूनतः सुनिश्चित गर्ने ।
- पारलैङ्गिक व्यक्तिहरूले आफ्नो नागरिकता प्रमाणपत्र, शैक्षिक प्रमाणपत्र जस्ता कानूनी तथा व्यक्तिगत प्रमाणपत्र, परिचयपत्र लगायतका कागजातहरूमा लैङ्गिक पहिचान कायम गर्नका लागि सहज एकद्वार संयन्त्र रहने गरी कानून तर्जुमा गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

- पारलैङ्गिक व्यक्तिहरूको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न, केन्द्रीय स्तरमा विशेषज्ञ सेवा, अध्ययन-अनुसन्धान र नीतिगत नेतृत्व गर्ने गरी 'पारलैङ्गिक स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान' स्थापना गर्ने । यस अन्तर्गत प्रत्येक अस्पलातमा 'पारलैङ्गिक स्वास्थ्य सेवा इकाइ' गठन गर्ने ।
- Gender-Affirming Health Care सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति र क्लिनिकल निर्देशिका तर्जुमा गर्ने। यसअन्तर्गत हर्मोन थेरापी, दक्ष क्लिनिकल तालिम, नियमित अनुगमन र स्वास्थ्य उपचारका मानक प्रोटोकलहरू (Standardized Protocols) निर्धारण गर्ने।
- महिनावारी स्वास्थ्य सेवालाई समावेशी बनाउँदै महिनावारी हुने पारलैङ्गिक पुरुषहरूको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकतालाई पहिचान गर्ने र उनीहरूले भोग्नुपर्ने अपमान तथा विभेदको अन्त्य गरी गोपनियता सहितको सम्मानजनक सेवा सुनिश्चित गरिने ।

गैर-द्वयसांखिक व्यक्ति

- महिला तथा पुरुष बाहेक गैर-द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्तिहरूको पहिचानको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- सरकारी पत्राचार र सम्बोधनमा प्रयोग हुने लैङ्गिक सूचकहरूको विकल्पमा लैङ्गिक तटस्थ भाषा प्रयोगलाई संस्थागत गर्ने ।
- विमानस्थल, सरकारी कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा हुने सुरक्षा जाँच तथा लाइनहरूमा लैङ्गिक तटस्थ काउन्टर वा लाइनको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्यालय तथा कार्यस्थलमा तोकिने पोसाकमा महिला वा पुरुषमा मात्र सीमित नभई लैङ्गिक तटस्थ पोसाकको विकल्प दिइने ।
- महिला र पुरुष शौचालय साथसाथै लैङ्गिक तटस्थ शौचालयको पनि विकल्प प्रदान गर्ने ।
- देवानी संहिता जस्ता कानूनी व्यवस्थामा भएको द्वयसांखिक (binary) भाषालाई प्रतिस्थापन गरी लैङ्गिक तटस्थ भाषाको प्रयोग गर्ने ।
- महिनावारी स्वास्थ्य सेवालाई समावेशी बनाउँदै महिनावारी हुने गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकतालाई पहिचान गर्ने र उनीहरूले भोग्नुपर्ने अपमान तथा विभेदको अन्त्य गरी गोपनियता सहितको सम्मानजनक सेवा सुनिश्चित गरिने ।

अन्तरलिङ्गी व्यक्ति

- नवजात अन्तरलिङ्गी शिशु तथा अन्तरलिङ्गी बालबच्चाहरूलाई उनीहरूको मञ्जुरी व्यक्त गर्न सक्ने उमेर नपुग्दै 'सामान्यीकरण' का नाममा गरिने चिकित्सकीय रूपमा अनावश्यक

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

(Medically Unnecessary) शल्यक्रिया Intersex Genital Mutilation लाई निषेध गर्ने ।

- अन्तरलिङ्गी व्यक्तिहरूको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न, केन्द्रीय स्तरमा विशेषज्ञ सेवा, अध्ययन-अनुसन्धान र नीतिगत नेतृत्व गर्ने गरी 'अन्तरलिङ्गी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान' स्थापना गर्ने ।

विविध

- राष्ट्रिय जनगणना, जनसाङ्ख्यिक सर्वेक्षण लगायत सर्वेक्षणहरूमा लै.त.यौ.अ. व्यक्तिहरूको ससम्मान एवं सही गणना सुनिश्चित गर्न 'यौन अभिमुखीकरण, लैङ्गिक पहिचान र यौन विशेषता' (SOGIESC) का आधारमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने । समाजमा व्यापक अस्वीकार्यताका कारण राष्ट्रिय जनगणनामा अवलम्बन गरिएको परम्परागत पद्दति अमैत्रीपूर्ण भएकाले मैत्रीपूर्ण पद्दति अपनाएर जनगणना तथा सर्वेक्षण गर्ने ।
- इच्छा विपरीत पारिवारिक तथा सामाजिक दबाबमा आफ्नो यौन अभिमुखिकरण विरुद्ध गराइएका जबरजस्ती विवाहबाट सुरक्षित निकास दिँदै, गुमराहमा पारी विवाह गरिएका विषमयौनिक दम्पत्तिलाई पनि क्षतिपूर्ति सहित निकाशाको व्यवस्था रहने कानून निर्माण गर्ने ।
- महिला हिंसा विरुद्धका विद्यमान संयन्त्रहरूमा समयौनिक महिला (Lesbian) का विशिष्ट सवालहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गरी न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- समयौनिक महिला (Lesbian) हरूलाई लक्षित गरी हुने 'सुधारात्मक बलात्कार' (Corrective Rape) जस्ता जघन्य अपराधलाई कानूनमा स्पष्ट रूपमा परिभाषित गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

महिला

महिला

- पितृसत्तालाई केवल व्यक्तिगत विचार नभई राज्य र समाजको विकासमा अवरोध पुऱ्याउने एक संरचनागत सामाजिक कुप्रथाका रूपमा पहिचान गरी, यसका आधारमा हुने सबै प्रकारका विभेद, शक्ति दुरुपयोग र असमानताको जरैदेखि अन्त्य गर्न राज्यका हरेक तह र निकायमा पितृसत्ता विरुद्धको नीति लिने ।
- नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त महिलाका मौलिक हकहरूलाई संस्थागत र प्रभावकारी बनाउन महिला अधिकार ऐन तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।
- राज्यका हरेक अंगमा महिलाको जनसंख्याको आधारमा पूर्ण समानुपातिक प्रतिनिधित्व (५०%) सुनिश्चित गर्ने ।
- राष्ट्रिय महिला आयोगलाई केवल सिफारिस गर्ने निकायमा सीमित नराखी, सरकारलाई बाध्यात्मक निर्देशन दिन सक्ने र निरन्तर खबरदारी गर्ने अधिकारसम्पन्न संवैधानिक संरक्षकको रूपमा सशक्तिकरण गर्ने ।

राजनीतिक अधिकार

- राजनीतिक दलको सांगठनिक संरचना र निर्वाचनको उम्मेदवारी दुबैमा ५०% महिला सहभागिता अनिवार्य हुने कानूनी व्यवस्था गर्ने।
- जनसंख्यामा ५०% भन्दा बढी हिस्सा ओगट्ने महिलाहरूको मतदाता नामावलीमा न्यून उपस्थिति भएको एवं महिलालाई मतदान प्रक्रियाबाट वञ्चित गराउने सामाजिक र व्यावहारिक अड्चनहरू पहिचान गरी, हरेक बालिग महिलाको मतदाता नामावलीमा नाम अनिवार्य दर्ता गराउने र उनीहरूले कुनै पनि पारिवारिक वा सामाजिक दबाब बिना स्वतन्त्र रूपमा मतदान गर्न पाउने वातावरण सुनिश्चित गर्ने ।

महिनावारी स्वास्थ्य

- स्यानिटरी प्याड लगायतका महिनावारीजन्य सामग्रीहरूलाई विलासिताको सूचीबाट हटाई पूर्ण रूपमा करमुक्त गर्ने ।
- सरकारी तथा निजी दुबै क्षेत्रमा कार्यरत महिला कर्मचारीहरूका लागि महिनावारीको समयमा आवश्यकता अनुसार 'महिनावारी बिदा' (Period Leave) को कानूनी व्यवस्था गर्ने।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

- महिनावारी सम्बन्धी समाजमा व्याप्त लाञ्छना, सामाजिक बहिष्करण र विभेदकारी मान्यतालाई पूर्णतः निरुत्साहित गर्दै, यसलाई एक स्वाभाविक र मर्यादित जैविक प्रक्रियाको रूपमा स्थापित गर्न विद्यालय तहदेखि नै व्यापक प्रजनन स्वास्थ्य शिक्षा र सामाजिक सचेतना अभियान सञ्चालन गर्ने ।

हिंसा र दण्डहीनता

- महिला हिंसा विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति लिने।
- यौन हिंसाको जोखिममा जो कोही पर्न सक्ने भए तापनि महिलाहरू आनुपातिक रूपमा बढी र गम्भीर हिंसाको शिकार भइरहेको तथ्यलाई स्वीकार गर्दै, यसलाई सम्बोधन गर्न महिला-मैत्री यौन हिंसा सम्बन्धी एकीकृत संहिता तर्जुमा गर्ने । यस संहिताले कडा दण्डात्मक सजायका साथै पीडितको सुरक्षा, पुन:स्थापना, र समाजमा व्याप्त पितृसत्तात्मक सोच चिर्न व्यापक सचेतनाका कार्यक्रमहरूलाई समेट्दै यौन हिंसालाई पूर्ण रूपमा निरुत्साहित गर्न व्यापक र एकीकृत दृष्टिकोण अवलम्बन गर्ने ।
- जबरजस्ती करणी, तेजाब आक्रमण र घरेलु हिंसा जस्ता गम्भीर अपराधका मुद्दाहरूलाई समयबद्ध रूपमा किनारा लगाउन द्रुत न्यायिक प्रक्रियाको कानूनी व्यवस्था गर्ने । सोको प्रभावकारी परिपालना सुनिश्चित गर्ने ।

प्रजनन स्वास्थ्य

- महिलाको आफ्नो शरीरमाथिको आत्मनिर्णयको अधिकारलाई सम्मान गर्दै वर्तमान कानूनी व्यवस्थामा महिलाको यस आत्मनिर्णयको अधिकारलाई कुण्ठित र सीमित पार्ने प्रावधानहरू संशोधन गर्दै सुरक्षित गर्भपतन र परिवार नियोजनका सेवाहरूलाई पहुँचयोग्य बनाउने ।

नागरिकता र पहिचान

- महिलालाई 'राष्ट्रियताको खतरा'को रूपमा चित्रण गर्ने पितृसत्तात्मक र महिला-द्वेषी भाष्यलाई पूर्ण रूपमा खारेज गर्दै, आमाको नामबाट प्राप्त हुने नागरिकतालाई राष्ट्रिय सुरक्षासँग जोडेर गरिने विभेदकारी व्याख्याको अन्त्य गर्ने । महिलाको स्वतन्त्र पहिचान र नागरिक अधिकारलाई कुण्ठित गर्ने यस्ता संकीर्ण मानसिकता विरुद्ध राष्ट्रिय स्तरमा विनिर्माण अभियान चलाउने ।
- एकल महिलाका सन्तानलाई आमाको नामबाट वंशजको नागरिकता दिने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था र सर्वोच्च अदालतको नजीर हुँदाहुँदै पनि, विभिन्न बहानामा नागरिकता दिन इन्कार

गर्नु नागरिकको मौलिक हकको हनन हो । नागरिकता जस्तो आधारभूत संवैधानिक अधिकार प्राप्त गर्न प्रत्येक नागरिकले व्यक्तिगत रूपमा अदालतमा मुद्दा लड्नुपर्ने वर्तमान अन्यायपूर्ण अवस्थाको अन्त्य गर्ने । यस्तो संवैधानिक अधिकार प्रयोगमा अवरोध सिर्जना गर्ने, अपमानजनक सोधपुछ गर्ने वा नागरिकता दिन इन्कार गर्ने प्रशासनिक कर्मचारी र पदाधिकारीलाई विभागीय तथा कानूनी कारवाही गर्ने कानूनी व्यवस्था ल्याउने ।

पारलैङ्गिक महिला, अन्तरलिङ्गी महिला तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक महिला

- विगत केही समय यता देखिन थालेको 'त्याचलैङ्गिक (Cisgender) महिला भर्सेस पारलैङ्गिक (Transgender) महिला' को विभाजनकारी भाष्यलाई एक पितृसत्तात्मक मिथक र समानता विरोधी प्रपञ्चका रूपमा पहिचान गरी खारेज गर्ने । त्याचलैङ्गिक र पारलैङ्गिक महिलाका आ-आफ्नै साझा सवालहरूका साथै विशिष्ट मुद्दाहरू समेत हुने यथार्थलाई स्वीकार गर्दै, यी दुईलाई परस्पर विरोधी (Mutually Exclusive) देखाउने मिथ्या भ्रमलाई एक गम्भीर सामाजिक समस्याका रूपमा लिने ।
- अन्तरलिङ्गी यौन विशेषता भएका महिलाहरूको विशिष्ट शारीरिक तथा स्वास्थ्य आवश्यकतालाई पहिचान गरी उनीहरूमाथि हुने सबै प्रकारका चिकित्सकीय र सामाजिक विभेदको अन्त्य गर्न कानूनी पहल गर्ने ।
- महिलाका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्दा सबै महिलाहरू by default विषमयौनिक (Heterosexual) हुन्छन् भन्ने संकुचित अवधारणालाई उन्मूलन गर्दै महिला हुनुको विविधताभित्र समयौनिक (Lesbian), द्वियौनिक (Bisexual), अयौनिक (Asexual) लगायतका यौनिक अल्पसङ्ख्यक महिलाहरूको पहिचान र उनीहरूका विशिष्ट मुद्दाहरूलाई महिला अधिकारको मूल प्रवाहमा सन्निहित गर्दै समावेशी नीतिहरू तर्जुमा गर्ने ।

𑐀𑐥𑐵𑐒𑑂𑐐𑐟𑐵 𑐨𑐊𑐎𑐵 𑐰𑑂𑐫𑐎𑑂𑐟𑐶

अपाङ्गता भएका व्यक्ति

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारलाई परोपकार वा दयाको दृष्टिकोणबाट नभई अधिकारमा आधारितको दृष्टिकोणबाट सुनिश्चित गर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारलाई मौलिक हकको रूपमा संविधानमा छुट्टै धाराको व्यवस्था गर्ने ।
- राज्यका नीति, कार्यक्रम तथा बजेट निर्माण प्रक्रियामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता र परामर्श अनिवार्य गर्ने ।

हिँडडुल सम्बन्धी अपाङ्गता

- सबै सरकारी तथा निजी सेवा प्रदायक निकाय, सार्वजनिक स्थल, यातायात र सञ्चार प्रणालीलाई पूर्ण रूपमा अपाङ्गतामैत्री बनाउन 'पहुँचयुक्तताको राष्ट्रिय मापदण्ड' (National Accessibility Standards) परिमार्जन गरी त्यसको कार्यान्वयनलाई कानूनी रूपमा बाध्यकारी बनाउने । मापदण्ड पालना नगर्ने संरचना र सेवा प्रदायकलाई कारबाहीको दायरामा ल्याउने र नयाँ बन्ने सबै पूर्वाधारहरूमा पूर्ण पहुँचयुक्तताको अनिवार्य प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था गर्ने।
- सार्वजनिक यातायातका साधनहरू (बस, ट्याक्सी, रेल, हवाइजहाज) लाई ह्विलचेयरमैत्री र पहुँचयुक्त हुनुपर्ने व्यवस्था गर्ने । पुराना यातायातहरू पनि पहुँचयुक्त बनाउन विशेष सहुलियत र मापदण्ड लागू गर्ने। अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहज यात्राका लागि 'लो-फ्लोर' (Low-floor) बसहरूको प्रवर्द्धन र सञ्चालनमा जोड दिने ।
- ह्विलचेयर, बैसाखी, कृत्रिम अङ्ग लगायतका सहायक सामग्रीहरूलाई विलासिताको वस्तु नभई अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवाको रूपमा व्याख्या गरी पूर्ण निःशुल्क वा सहुलियतपूर्ण दरमा उपलब्ध गराउने। यस्ता सामग्रीहरूको मर्मत-सम्भारका लागि प्रत्येक स्थानीय तहमा सहायक सामग्री सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने।

दृष्टिविहीन तथा न्यून दृष्टि भएका व्यक्ति

- सबै सडकपेटीहरूलाई दृष्टिविहीन मैत्री बनाउन अनिवार्य रूपमा Tactile Paving बिछ्याउने कार्यलाई कानूनी रूपमा बाध्यकारी गर्ने ।

- सडकपेटीमा हुने भौतिक अवरोधहरूलाई पूर्ण रूपमा हटाई अवरोधरहित फुटपाथ पनि कानूनी रूपमा बाध्यकारी गर्ने ।
- सडक पार गर्ने ठाउँहरूमा दृष्टिविहीन व्यक्तिहरूका लागि ध्वनि संकेत (Audible Traffic Signals) जडान गर्न कानूनी रूपमा बाध्यकारी गर्ने ।
- सबै सरकारी कागजात, सार्वजनिक सूचना र पाठ्यसामग्रीहरूलाई दृष्टिविहीन मैत्री ढाँचा (Braille, Large Print, वा Screen-readable digital format) मा उपलब्ध गराउनुपर्ने कानूनी बाध्यता सृजना गर्ने ।
- सरकारी वेबसाइट र डिजिटल सेवा प्रदायक एपहरूलाई दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टि भएका व्यक्तिहरूले सहजै प्रयोग गर्न सक्ने गरी Web accessibility मापदण्ड अनुसार अनिवार्य परिमार्जन गर्ने ।
- सार्वजनिक सवारी साधनहरूमा आगामी स्टप वा गन्तव्यबारे जानकारी दिने Audio Announcement प्रणाली अनिवार्य रूपमा जडान गर्न कानूनी व्यवस्था गर्ने ।
- दृष्टिविहीन विद्यार्थीहरूका लागि उच्च शिक्षासम्मका पाठ्यपुस्तकहरू समयमै ब्रेल वा अडियो ढाँचामा उपलब्ध गराउनुपर्ने, र न्यून दृष्टि भएका व्यक्तिहरूका लागि Magnifiers र अन्य सहायक प्रविधि उपलब्ध गराउनुपर्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने ।
- दृष्टिविहीन विद्यार्थीहरूले सहयोगी लेखक राख्नुपर्ने विद्यमान व्यवस्थाको अन्त्य गरी उनीहरूको इच्छा अनुसार ब्रेल लिपि वा Screen Reading Software युक्त ल्यापटप प्रयोग गरेर स्वतन्त्र रूपमा परीक्षा दिन पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- दृष्टिविहीन व्यक्तिहरूलाई अरूको सहारामा मात्र हस्ताक्षर गराउने विभेदकारी र असुरक्षित अभ्यासको अन्त्य गर्दै ब्रेल लिपिलाई कानूनी मान्यता दिँदै दृष्टिविहीन व्यक्तिहरूले ब्रेलमै लेखिएका दस्ताबेज पढेर र बुझेर हस्ताक्षर गर्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने । यदि अरूले पढेर सुनाउनुपर्ने अवस्था भएमा, उक्त व्यहोरा सही रूपमा बुझाएको सुनिश्चित गर्न Video Testimony लाई कानूनी प्रमाणको रूपमा अनिवार्य गर्ने ।

बहिरा तथा श्रवण सम्बन्धि अपाङ्गता भएका व्यक्ति

- बहिरा नागरिकहरूलाई भाषिक अल्पसंख्यक समुदायका रूपमा मान्यता दिँदै उनीहरूको पहिलो भाषा नेपाली साङ्केतिक भाषाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने ।
- साङ्केतिक भाषाको अनुसन्धान, विकास तथा साङ्केतिक भाषा दोभाषेहरूको व्यावसायिक तालिम, पाठ्यक्रम र प्रमाणीकरणका लागि साङ्केतिक भाषा अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र स्थापना गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

- साङ्केतिक भाषालाई औपचारिक भाषाको मान्यता दिने ।
- सम्पूर्ण बहिरा बालबालिकाहरूको प्रारम्भिक शिक्षा नेपाली साङ्केतिक भाषाकै माध्यमबाट हुने सुनिश्चित गर्दै निःशुल्क वा सहुलियतपूर्ण विद्यालय शिक्षा र बहिरा संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- बहिरा विद्यार्थीका लागि उपयुक्त पाठ्यक्रम, पहुँचयुक्त पाठ्यपुस्तक, श्रव्य-दृश्य सामग्री र विशेष मूल्यांकन पद्धति विकास गर्ने ।
- बहिरा शिक्षकहरूलाई शिक्षक अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न सहज बनाउन र उनीहरूको व्यावसायिक क्षमता विकासका लागि विशेष तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- सबै सरकारी निकाय, अस्पताल, प्रहरी कार्यालय र सार्वजनिक स्थलहरूमा साङ्केतिक भाषा दोभाषे सेवा अनिवार्य उपलब्ध गराउने ।
- बहिरा व्यक्तिहरूले सहजै टेलिफोन वा भिडियो संवाद गर्न सक्ने गरी सञ्चार सेवालाई पहुँचयुक्त बनाउन Video Relay Service को स्थापना र विस्तार गर्ने ।
- टेलिभिजनका समाचार, सार्वजनिक सूचना र महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरूमा अनिवार्य साङ्केतिक भाषा र Sub-titling को व्यवस्था गर्ने ।

बौद्धिक तथा विकासात्मक अपाङ्गता एवं अटिजम तथा न्युरो-विविधता

- बौद्धिक अपाङ्गता, अटिजम, र डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाका लागि उनीहरूको क्षमता अनुसारको विशेष पाठ्यक्रम सुनिश्चित गर्दै प्रत्येक स्थानीय तहमा सामुदायिक विशेष विद्यालय स्थापना गर्ने ।
- बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सम्पत्ति र कानूनी हकको रक्षाका लागि Supported Decision Making को कानूनी व्यवस्था गरी उनीहरूको इच्छाको सम्मान गर्ने ।
- बालबच्चामा देखिने अटिजमको लक्षणलाई सुरुवाती अवस्थामै पहिचान गर्न प्रत्येक जिल्ला अस्पतालमा दक्ष जनशक्तिसहितको Early Intervention Center स्थापना गर्ने ।
- अटिजम भएका व्यक्तिहरूलाई समाजको मूलप्रवाहमा समाहित गर्न समावेशी वातावरण सम्बन्धी निर्देशिका तर्जुमा गर्ने ।

रोजगारी

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सीप र क्षमता अनुसार रोजगारी सुनिश्चित गर्न कार्यस्थलमा आवश्यक तर्कसंगत अनुकूलन (Reasonable Accommodation) को व्यवस्था गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

- निजी क्षेत्रमा शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको भर्नाका लागि विशेष कर छुट र प्रोत्साहन प्याकेज ल्याउने ।
- लोक सेवा आयोग, शिक्षक सेवा आयोग र अन्य सार्वजनिक सेवामा अपाङ्गताका लागि सुरक्षित आरक्षणभित्र अपाङ्गताको प्रकृति र वर्गीकरण अनुसार आरक्षण सुनिश्चित गर्ने ।

स्वास्थ्य सेवा

- अपाङ्गताको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै अपाङ्गता लक्षित स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम लागू गर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विशिष्ट स्वास्थ्य आवश्यकताहरूलाई पहिचान गर्दै त्यस्ता सेवा सुविधाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

दलित

दलित

- नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त दलितको मौलिक हकहरूलाई संस्थागत र प्रभावकारी बनाउन दलित अधिकार ऐन तर्जुमा गरी लागू गर्ने।
- राज्यका हरेक अंगमा दलित समुदायको जनसंख्याको आधारमा पूर्ण समानुपातिक प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिने।
- जातीय विभेद र छुवाछुतको अन्त्य तथा दलित अधिकारको रक्षाका लागि एक अधिकारसम्पन्न संघीय कार्यकारी निकाय गठन गरिने ।
- राष्ट्रिय दलित आयोगलाई केवल सिफारिस गर्ने निकायमा सीमित नराखी, सरकारलाई बाध्यात्मक निर्देशन दिन सक्ने र निरन्तर खबरदारी गर्ने अधिकारसम्पन्न संवैधानिक संरक्षकको रूपमा सशक्तिकरण गरिने।
- दलित क्लस्टरभित्र पनि सीमान्तकृत पारिएका मधेसी दलितहरूको विशिष्ट आवश्यकता सम्बोधन गर्न विद्यमान आरक्षण प्रणाली परिमार्जन गरी उनीहरूलाई छुट्टै कोटाको व्यवस्था गरिने।

अल्पसंख्यक

अल्पसंख्यक

- नेपालका सूचीकृत अल्पसङ्ख्यक समुदायहरूको सघन उपस्थिति एवं उक्त समुदायको थातथलो रहेका भौगोलिक क्षेत्रहरूलाई पहिचान गरी, उनीहरूको भाषा, संस्कृति र सभ्यताको संरक्षण तथा संवर्द्धनका लागि विशेष क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र वा स्वायत्त क्षेत्र घोषणा गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- राज्य पुनर्संरचनाका क्रममा अल्पसंख्यक समुदाय थप अल्पमतमा पर्ने गरी उनीहरूको जनसांख्यिक क्लस्टर छुट्याइएको अवस्थामा त्यस्ता समुदायहरूलाई एउटै प्रशासनिक वा स्वायत्त क्षेत्रभित्र समेटिने गरी पुनर्संरचना गर्ने ।

मधेसी

मधेसी

- मधेशी समुदायलाई सधैं 'दोस्रो दर्जा' को रूपमा हेर्ने, उनीहरूको राष्ट्रियतामाथि बारम्बार प्रश्न उठाउने र सीमापारको ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्बन्धलाई राष्ट्रिय सुरक्षाको चुनौतीका रूपमा व्याख्या गर्ने कार्यलाई जातीय तथा क्षेत्रीय विभेदको रूपमा परिभाषित गरी कानूनी रूपमै निषेध गर्ने।
- मधेशी समुदायको शारीरिक बनावट, रङ्ग र भेषभूषाका आधारमा गरिने नश्लीय टिप्पणी, अपमान र रङ्गभेदलाई गम्भीर सामाजिक अपराधको रूपमा लिई सार्वजनिक स्थल, सञ्चारमाध्यम वा सामाजिक सञ्जालमा मधेशी पहिचानलाई होच्याउने गरी प्रयोग गरिने अपमानजनक शब्दहरूलाई कानूनी रूपमा निषेध गर्ने ।
- विद्यालय पाठ्यक्रममा मधेशको इतिहास र संस्कृतिलाई समावेश गर्दै जनचेतनामार्फत मधेशी समुदाय विरुद्धको संरचनात्मक र नश्लीय विभेद उन्मूलन गरी सामाजिक रूपान्तरण सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्वका रूपमा स्थापित गर्ने ।
- मधेशी समुदायको सीमापारको ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्बन्धलाई राष्ट्रियताको कडीको रूपमा स्वीकार गर्दै, यसलाई राष्ट्रिय सुरक्षाको चुनौतीका रूपमा नभई दुई देशबीचको अन्तर्देशीय सेतुका रूपमा प्रवर्धन गर्ने ।
- मधेसी समुदायहरूले बोल्ने विविध मातृभाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन एवं प्रयोग प्रचलन गर्ने ।
- नेपालको संविधानको मर्म अनुरूप राज्यका सबै अङ्ग, तह र संरचनाहरूमा मधेशी समुदायको समानुपातिक समावेशी प्रतिनिधित्वलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।
- मधेशी समुदायभित्रको आन्तरिक समावेशीकरणलाई सुदृढ गर्न र लक्षित वर्गसम्म लाभ पुऱ्याउन आरक्षण नीतिमा परिमार्जन गरी जातजाति र वर्गका आधारमा छुट्टाछुट्टै कोटा सुनिश्चित गर्ने।
- मधेशी आयोगलाई थप स्वायत्त र शक्तिशाली बनाउँदै, आयोगले पहिचान गरेका विभेदका घटनाहरूमा प्रत्यक्ष अनुसन्धान गर्ने र कानूनी कारबाहीका लागि सिफारिस गर्ने अधिकारलाई अनिवार्य कार्यान्वयन गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था ल्याउने ।
- मधेशी समुदायको पहिचान र संस्कृतिसँग जोडिएका प्रमुख पर्वहरूमा हुने बिदा कटौतीको अन्त्य गरी उक्त पर्वमा बिदा दिने नीति लागू गर्ने । उदाहरणका लागि :- छठ महापर्व ४ दिनको पर्व भएतापनि १ दिन मात्र बिदा दिइने गरिएको छ ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

मुस्लिम

मुस्लिम

- विगत केही समयदेखि देखा परेका धार्मिक तनाव र साम्प्रदायिक विद्वेष फैलाउने प्रयासहरूलाई राष्ट्रिय सुरक्षा र सामाजिक अखण्डता माथिको चुनौतीका रूपमा स्वीकार गर्दै धार्मिक अल्पसङ्ख्यकहरूको हक-हित संरक्षण र प्रवर्धनलाई प्राथमिकता दिने ।
- मुस्लिम समुदायको 'राष्ट्रियता' माथि उठाइएका आधारहीन प्रश्न र सामाजिक सञ्जालमार्फत फैलाइएका 'हिन्दू-मुस्लिम' विभाजनकारी नाराहरूले सिर्जना गरेको सामाजिक, राजनीतिक एवं राष्ट्रिय चुनौतीलाई सूक्ष्म रूपमा पहिचान गरी त्यसको राजनीतिक र कानूनी प्रतिवाद गर्ने।
- धार्मिक द्वन्द्व र साम्प्रदायिक हिंसा उन्मुलनका लागि एक उच्चस्तरीय द्रुत कार्यदल (Rapid Action Task Force) गठन गर्ने। यस कार्यदलले संवेदनशील क्षेत्रहरूमा तत्काल हस्तक्षेप गर्ने, शान्ति स्थापना गर्ने र सामाजिक मेलमिलापका कार्यहरूलाई तीव्रताका साथ अघि बढाउने।
- मदरसा शिक्षालाई राष्ट्रिय शिक्षा प्रणालीमा सम्माहित गर्न राष्ट्रिय मदरसा बोर्ड गठनका लागि कानूनी पहल गर्ने।
- मुस्लिम समुदायको धार्मिक संस्कार र मौलिक अधिकारको सम्मान गर्दै, जनसंख्याको घनत्वका आधारमा उपयुक्त कब्रिस्तानका लागि आवश्यक सार्वजनिक जग्गाको कानूनी व्यवस्थापन र भोगाधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- मुस्लिम समुदायको धार्मिक र परोपकारी कार्यका लागि समर्पित 'वक्फ' लाई एक प्रथाजन्य संस्थाको रूपमा मान्यता दिँदै वक्फ सम्पत्तिको संरक्षण, संवर्द्धन र उचित व्यवस्थापनका लागि एक वक्फ सम्बन्धी ऐन निर्माण गर्ने ।
- मुस्लिम समुदायमा महिला साथै लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक व्यक्तिहरूले भोग्नुपरिरहेको दोहोरो र बहुआयामिक विभेदलाई अन्त्य गर्न अन्तर-सम्बन्धित समावेशीकरण (Intersectional Inclusion) को नीति अवलम्बन गर्दै उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य, आत्मसम्मान र कानूनी पहिचानको सुनिश्चितताका लागि पहल गर्ने ।
- नेपाल मन्दलमा मल्लकालदेखि बसोबास गर्दै आएका र नेपाल भाषा बोल्ने मुस्लिम समुदायलाई पहिचान गर्ने ।

हिमाली

हिमाली

- नेपालको राजनीतिक विमर्श प्रायः पहाड र मधेसको dichotomy मा चलिरहँदा हिमाल र हिमाली समुदायहरू मूलप्रवाहिकरणबाट वञ्चित भइरहेको अवस्थालाई मनन गर्दै, हिमाल र हिमाली समुदायलाई पनि एक विशिष्ट सांस्कृतिक भूक्षेत्रका रूपमा पहिचान गर्ने ।
- हिमाली समुदायको राष्ट्रियतामाथि बारम्बार प्रश्न उठाउने र सीमापारको ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्बन्धलाई राष्ट्रिय सुरक्षाको चुनौतीका रूपमा व्याख्या गर्ने कार्यलाई जातीय तथा क्षेत्रीय विभेदको रूपमा परिभाषित गरी कानूनी रूपमै निषेध गर्ने।
- विद्यालय पाठ्यक्रममा हिमाली समुदायको इतिहास र संस्कृतिलाई समावेश गर्दै जनचेतनामार्फत हिमाली समुदाय विरुद्धको संरचनात्मक र नश्लीय विभेद उन्मूलन गरी सामाजिक रूपान्तरण सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्वका रूपमा स्थापित गर्ने ।
- हिमाली समुदायको सीमापारको ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्बन्धलाई राष्ट्रियताको कडीको रूपमा स्वीकार गर्दै, यसलाई राष्ट्रिय सुरक्षाको चुनौतीका रूपमा नभई दुई देशबीचको अन्तर्देशीय सेतुका रूपमा प्रवर्धन गर्ने ।
- हिमाली समुदायहरूले बोल्ने विविध मातृभाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन एवं प्रयोग प्रचलन गर्ने । साथै सम्भोटा लिपि तथा भोट भाषा एवं शास्त्रीय भोट भाषालाई हिमाली समुदायको साझा भाषाका रूपमा प्रवर्धन गर्ने ।
- हिमाली समुदायलाई छुट्टै क्लस्टरको रूपमा पहिचान गर्ने र समानुपातिक समावेशी प्रतिनिधित्वलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरिने।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

शिक्षा

शिक्षा

शिक्षा प्रणालीमा व्यवहारिक र जीवनोपयोगी सुधार

- विद्यालय तहको पाठ्यक्रममै 'आधारभूत कानूनी शिक्षा' लाई समावेश गर्ने । नागरिकका मौलिक हक, कर्तव्य, सामान्य कानूनी प्रक्रिया, र न्याय प्रणालीबारे विद्यार्थीलाई विद्यालय उमेरमै सुसूचित गराई कानूनको शासन मान्ने सचेत नागरिक उत्पादन गर्ने । 'कानूनको अनभिज्ञता क्षम्य हुँदैन' भन्ने मान्यतालाई विद्यालयदेखि नै आत्मसात् गराउँदै नागरिकलाई आफ्ना हक अधिकारका लागि सक्षम बनाउने ।
- विद्यार्थीहरूलाई व्यक्तिगत वित्त व्यवस्थापन, बचतको महत्त्व, बैंकिङ प्रणाली, कर प्रणाली र लगानीका आधारभूत सिद्धान्तहरूबारे सिकाउन पाठ्यक्रममा 'आधारभूत वित्तीय साक्षरता' समावेश गर्ने । सैद्धान्तिक ज्ञानमा मात्र सीमित नभई, दैनिक जीवनमा आइपर्ने आर्थिक निर्णयहरू लिन सक्ने गरी विद्यार्थीलाई आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर र जिम्मेवार बनाउने ।
- शिक्षालाई केवल प्रमाणपत्र वितरणमा सीमित नराखी श्रम बजार र रोजगारीसँग प्रत्यक्ष आबद्ध गर्ने । माध्यमिक तहदेखि नै विद्यार्थीको रुचि र क्षमता पहिचान गरी करियर काउन्सिलिङ (Career Counseling) अनिवार्य गर्ने र पाठ्यक्रममा 'सीपमूलक तथा प्राविधिक शिक्षा' लाई एकीकृत गर्ने। 'पढ्दै र कमाउँदै' (Learn and Earn) को अवधारणा अनुरूप विद्यार्थीलाई विद्यालय छोड्दाको अवस्थामा उनीहरू श्रम बजारमा सिधै प्रवेश गर्न वा स्वरोजगार बन्न सक्षम हुने गरी कम्तीमा एउटा बजारयोग्य सीप र वृत्ति मार्ग (Career Path) मा स्पष्ट भएको सुनिश्चित गर्ने ।

विद्यार्थी स्वस्थता

- शैक्षिक प्रतिस्पर्धा र सामाजिक दबाबका कारण विद्यार्थीहरूमा बढ्दो मानसिक तनाव, चिन्ता र आत्महत्याको जोखिमलाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयमा कम्तीमा एकजना तालिमप्राप्त विद्यार्थी मनोपरामर्शदाताको दरबन्दी अनिवार्य गर्ने ।
- विद्यार्थीहरूको भावनात्मक साक्षरता (Emotional Intelligence) र तनाव व्यवस्थापनलाई पाठ्यक्रमको व्यवहारिक हिस्सा बनाउने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

- विद्यालयमा हुने बुलिङ (Bullying) र अनलाइन उत्पीडन विरुद्ध शून्य सहनशीलता नीति लागू गर्ने । बुलिङलाई केवल दण्डात्मक (Punitive) ढंगले हेर्ने र निष्कासन गर्ने परम्परागत शैलीको सट्टा पुनर्स्थापकीय न्याय (Restorative Justice) र पुनर्स्थापना (Rehabilitation) मा जोड दिने । पीडक विद्यार्थीलाई आफ्नो गल्ती महसुस गराउने, उसको व्यवहार परिवर्तनका लागि गहन मनोपरामर्श दिने र पीडित विद्यार्थीको मानसिक स्वास्थ्यलाई प्राथमिकता दिँदै सौहार्दपूर्ण मेलमिलापको वातावरण निर्माण गर्ने ।
- अनुशासन कायम गर्ने बहानामा विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय, मानसिक यातना, अपमानजनक व्यवहार र मनोवैज्ञानिक दबाबलाई पूर्ण रूपमा निषेध गर्ने । सकारात्मक अनुशासन को अवधारणा लागू गर्दै विद्यार्थीहरूलाई डर र त्रासका आधारमा नभई आपसी सम्मान, संवाद र सचेतनाका आधारमा जिम्मेवार नागरिक बनाउने शैक्षिक संस्कृति विकास गर्ने ।
- विद्यालयभित्र हुने कुनै पनि प्रकारको हिंसा वा उत्पीडनका बारेमा विद्यार्थीले विना कुनै डर उजुरी दिन सक्ने गरी गोप्य र सुरक्षित संयन्त्र स्थापना गर्ने । यस्ता उजुरीहरूको निष्पक्ष छानबिन गरी पीडितको सुरक्षा र न्याय सुनिश्चित गर्न विद्यालय प्रशासनलाई जवाफदेही बनाउने । यी संयन्त्र विद्यालयको आन्तरिक व्यवस्थापनबाट स्वायत्त हुने ।
- विद्यार्थीहरू सहपाठीबाट मात्र नभई विद्यालयका शिक्षक, कर्मचारी वा स्वयं प्रशासनका सदस्यहरूबाट समेत शारीरिक, मानसिक र यौनजन्य हिंसा एवं शक्ति दुरुपयोगको उच्च जोखिममा रहन सक्ने हुनाले विद्यालयका पदाधिकारीद्वारा हुने दुर्व्यवहारलाई पेशागत मर्यादाको गम्भीर उल्लंघन एवं गाम्भीर्यताको आधारमा फौजदारी कसूरका रूपमा परिभाषित गर्ने ।

शिक्षामा क्षेत्राधिकारको द्वन्द्व अन्त्य र संवैधानिक स्पष्टता

- नेपालको संविधानको अनुसूची ८ ले 'आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा' लाई स्थानीय तहको एकल अधिकारमा राखेको भए तापनि अनुसूची ६ को साझा अधिकारको सूचीमा पनि 'शिक्षा' समावेश हुनाले संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारबीच कार्यविधि र कानून निर्माणमा ठूलो अन्योल उत्पन्न भएको छ । यो संवैधानिक अस्पष्टतालाई टेकेर संघीय सरकारले अधिकार केन्द्रीकृत गर्ने र स्थानीय तहको स्वायत्ततामा हस्तक्षेप गर्ने प्रवृत्तिलाई अन्त्य गर्न, 'एकल अधिकार' को मर्मलाई प्राथमिकता दिँदै स्पष्ट सीमांकन गर्ने ।

स्वास्थ्य

स्वास्थ्य

स्वास्थ्य जनशक्ति र कार्यदक्षता सुदृढीकरण

- देशको जनसंख्या र स्वास्थ्य सेवाको विस्तारको आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै चिकित्सक (MD/MS), नर्सिङ, दिदि अजि (सुँडेनी) र अन्य स्वास्थ्यकर्मीहरूको शैक्षिक सिट संख्यामा बढोत्तरी गर्ने । स्वास्थ्य सेवालाई पहुँचयोग्य बनाउन माग र आपूर्तिबीचको खाडललाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्ने ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा व्याप्त थकाइ (Burnout) र अत्यधिक कार्यबोझलाई अन्त्य गर्न सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पर्याप्त र दक्ष जनशक्तिको सुनिश्चितता गर्ने । कार्यसमयको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी स्वास्थ्यकर्मीहरूले थकानरहित अवस्थामा सेवा प्रवाह गर्न पाउने वातावरण निर्माण गर्ने ।
- स्वास्थ्यकर्मीहरूको पद र जिम्मेवारीअनुसारको स्पष्ट कार्यविवरण (Job Description) तयार गरी सोही अनुरूपको सम्मानजनक र मानक पारिश्रमिक (Standard Salary Structure) को सुनिश्चितता गर्ने । 'समान कामको समान र पारदर्शी वेतन' को सिद्धान्तलाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा कडाइका साथ लागू गर्ने ।
- निर्धारित समयभन्दा बढी काम गर्नुपर्ने अवस्थामा अनिवार्य अतिरिक्त भत्ता (Overtime Compensation) को व्यवस्था गर्ने । यसलाई केवल नीतिमा सीमित नराखी प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमनको कानूनी संयन्त्रद्वारा सुरक्षित गर्ने ।
- स्वास्थ्यकर्मीहरूको मानसिक र शारीरिक स्वास्थ्यलाई प्राथमिकता दिँदै अधिकतम सिफ्ट घण्टा, अनिवार्य विश्राम अवधि र मनोवैज्ञानिक सहयोग प्रणाली (Psychological Support) लागू गर्ने । 'स्वस्थ स्वास्थ्यकर्मीले मात्र गुणस्तरीय सेवा दिन सक्छ' भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै कार्य-जीवन सन्तुलन (Work-life Balance) का लागि विशेष मापदण्डहरू निर्धारण गर्ने ।

स्वास्थ्य बीमा, वित्तीय न्याय र अधिकारको प्रत्याभूति

- राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा योजनालाई केवल 'उपचारको खर्च' व्यहोर्ने माध्यम मात्र नभई एक 'समावेशी सुरक्षा कवच' का रूपमा पुनर्संरचना गर्ने । हाल बीमाले नओगटेका तर अत्यावश्यक रहेका सेवाहरूलाई बीमाको दायराभित्र अनिवार्य समावेश गर्ने ।

- संविधानको धारा ३५ ले प्रदान गरेको स्वास्थ्य सम्बन्धी हक— नि:शुल्क आधारभूत सेवा, आकस्मिक उपचार, सूचनाको हक र समान पहुँचलाई केवल आदर्शमा सीमित नराखी, यसको कार्यान्वयनका लागि ठोस 'कार्यान्वयन कार्यविधि' निर्माण गर्ने । सेवा प्रवाहमा अवरोध भएमा संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तीनै तहमा कर्मचारी र पदाधिकारीलाई जवाफदेही बनाउने कानूनी संयन्त्र स्थापना गर्ने ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिलाई पूर्ण रूपमा सक्रिय बनाउँदै योजना तर्जुमा र बजेट निर्माणमा यसलाई अनिवार्य सर्त बनाउने । जातजाति, अपाङ्गता, लैङ्गिक तथा यौनिक पहिचान र भौगोलिक विकटताका आधारमा स्वास्थ्य पहुँचको वास्तविक अवस्था चित्रण हुन सक्ने गरी स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर मापन गर्ने सूचकहरू विकास गर्ने ।
- सबै सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूमा हुने कुनै पनि प्रकारका भेदभाव, लाञ्छना वा दुर्व्यवहार विरुद्ध 'भेदभाव विरुद्धको नीति' लागू गर्ने । पीडितका लागि उजुरी दिने सरल संयन्त्र, तत्काल क्षतिपूर्ति र दोषीलाई कारबाही गर्ने अधिकारसहितको स्वायत्त निकायको व्यवस्था गर्ने ।

मानसिक स्वास्थ्य

- मानसिक स्वास्थ्य समस्यालाई अन्धविश्वास र सामाजिक लाञ्छनाका रूपमा हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन ल्याउन सरकारी स्तरबाटै व्यापक 'मानसिक स्वास्थ्य जागरण तथा साक्षरता अभियान' सञ्चालन गर्ने ।
- मानसिक स्वास्थ्यलाई शारीरिक स्वास्थ्यभन्दा छुट्टै वा गौण विषयका रूपमा हेर्ने परम्परागत सोचलाई विस्थापित गर्दै, यसलाई 'आधारभूत स्वास्थ्य सेवा' को अनिवार्य र अभिन्न अंगका रूपमा कानूनी रूपमै परिभाषित गर्ने।

औषधी

- औषधिलाई व्यापारिक वस्तुका रूपमा मात्र नहेरी आधारभूत मानवीय आवश्यकताका रूपमा परिभाषित गर्ने।
- Generic Prescription नीतिलाई प्रोत्साहन गर्दै नागरिकले सस्तो मूल्यमा गुणस्तरीय औषधि पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।
- औषधि आयातमा रहेको परनिर्भरता घटाउन स्वदेशी कच्चा पदार्थको प्रयोग र अनुसन्धानमा विशेष सहुलियत प्रदान गर्ने ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, न.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

वैयक्तिक स्वास्थ्य अभिलेख

- नेपालको वर्तमान स्वास्थ्य प्रणालीमा मेडिकल अभिलेखहरू कागज, पर्चा र पुस्तिका जस्ता भौतिक प्रतिमा मात्र सीमित रहँदा नागरिकको स्वास्थ्य उपचार प्रक्रिया जटिल र जोखिमपूर्ण बनेको छ । एक केन्द्रीकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणाली (Centralized Medical Database) को अभावमा बिरामीको अघिल्लो मेडिकल इतिहास, औषधि र एलर्जी जस्ता संवेदनशील विवरणहरू तत्काल उपलब्ध नहुँदा आपतकालीन उपचारमा ढिलाइ हुने र गलत औषधिको प्रयोगले ज्यान जाने जोखिम रहन्छ । साथै, एक अस्पतालको रिपोर्ट अर्कोमा मान्य नहुने वा रिपोर्ट हराउने समस्याले नागरिकमाथि अनावश्यक दोहोरो आर्थिक भार थपेको छ । त्यसैगरी राज्यलाई वास्तविक समयको (Real-time) तथ्याङ्कमा आधारित स्वास्थ्य नीति आवश्यक रहन्छ । यस प्रणालीगत त्रुटिलाई अन्त्य गर्न 'एक नागरिक, एक स्वास्थ्य परिचयपत्र' (Unified Health ID) को अवधारणा लागू गरी प्रत्येक नागरिकको जन्मदेखि मृत्युसम्मको स्वास्थ्य विवरण एकीकृत गर्दै सबै सरकारी तथा निजी अस्पतालहरूलाई Electronic Health Record प्रणालीमा अनिवार्य आबद्ध गर्दै कागजविहीन सेवा सुनिश्चित गर्ने ।

स्वास्थ्य सेवामा पहुँच

- एम्बुलेन्सलाई केवल सवारी साधन जस्तो प्रयोग गर्ने प्रथाको अन्त्य गरी प्रत्येक एम्बुलेन्समा अनिवार्य रूपमा तालिमप्राप्त प्यारामेडिक्स वा ई.एम.टी. रहने व्यवस्था गरी अस्पताल पुग्नुअघि नै घाइते वा बिरामीको ज्यान जोगाउन 'प्रि-हस्पिटल केयर' (Pre-hospital Care) को सुनिश्चितता गर्ने ।
- प्रत्येक एम्बुलेन्सलाई ट्राफिक प्रहरीको कन्ट्रोल रुमसँग जीपीएस (GPS) मार्फत प्रत्यक्ष जोडी बिरामी बोकेर हिंडेको एम्बुलेन्सको जानकारी तुरुन्तै नजिकको ट्राफिक बिटमा पुग्ने र एम्बुलेन्सको मार्गमा पर्ने ट्राफिक लाइटहरूलाई स्वचालित रूपमा हरियो बनाउने वा ट्राफिक प्रहरीले 'म्यानुअल' रूपमा बाटो खाली गराई 'ग्रिन कोरिडोर' निर्माण गर्ने नीति लिइने ।

𑐬𑑀𑐖𑐐𑐵𑐬

रोजगार

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवा जनशक्ति र प्रतिभा पलायन (Brain drain) को समस्यालाई राष्ट्रिय संकटको रूपमा स्वीकार गर्दै, सरकारले आगामी ५ वर्षभित्र प्रभावकारी रूपमा उच्च प्राथमिकतामा राखी समाधान गर्नुपर्ने बाध्यकारी कानून बनाउने ।
- विदेश पलायन भएका वा पलायन हुने तयारीमा रहेका दक्ष जनशक्तिलाई उनीहरूको विशेषज्ञता र सीपका आधारमा स्वदेशमै खपत गर्न विशेष 'राष्ट्रिय उद्यमशीलता तथा नवप्रवर्तन कोष' स्थापना गर्ने। उच्च शिक्षा प्राप्त युवाहरूका लागि सरकारी र निजी क्षेत्रमा 'इन्टर्नसिप' र 'अन-द-जब' तालिमलाई अनिवार्य गर्दै योग्यता अनुसारको सम्मानजनक पारिश्रमिक र वृत्तिविकास सुनिश्चित गर्ने ।
- युवाहरूलाई स्वरोजगार बन्नका लागि विना धितो सहुलियतपूर्ण ऋण, कर छुट र व्यवसाय दर्तामा 'एकद्वार डिजिटल झन्झटमुक्त सेवा' प्रदान गर्ने। 'गिग इकोनोमी' (Gig Economy) र फ्रिल्यान्सिङ (Freelancing) मा आबद्ध युवाहरूका लागि कानूनी मान्यता, सामाजिक सुरक्षा कोषमा आबद्धता र भुक्तानीको सहज प्रणाली सुनिश्चित गर्ने।
- युवा र नयाँ उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न व्यवसाय दर्ता भएको सुरुवाती ५ वर्षसम्म आयकरमा पूर्ण छुट दिने ।
- मूल्य अभिवृद्धि कर (VAT) मा दर्ता नभएका व्यक्तिगत परामर्शदाता वा फ्रीलान्सरहरूले भुक्तानी प्राप्त गर्दा सिधै १५ प्रतिशत कार काटिने हालको व्यवस्थाले नयाँ र साना व्यवसायीहरूलाई निरुत्साहित गरेको छ। भ्याटमा दर्ता भएकाले १.५ प्रतिशत मात्र तिर्नुपर्ने तर थोरै कारोबार भई दर्ता नभएकाले १५ प्रतिशत तिर्नुपर्ने व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी १.५ प्रतिशतको समान दर लागू गर्ने ।
- विदेशबाट हुने परामर्श सेवा (Consultancy/Remote Work) बापत आउने विदेशी मुद्रामा लाग्ने करलाई विशेष सहुलियत दिई 'ब्रेन गेन' र 'विदेशी मुद्रा सञ्चिति' मा योगदान दिने युवाहरूलाई राज्यले प्रोत्साहन गर्ने नीति लिने ।
- एकद्वार कर प्रणाली लागू गरी व्यवसायीले स्थानीय, प्रदेश र केन्द्रमा छुट्टाछुट्टै कर बुझाउनुपर्ने झन्झटको अन्त्य गर्ने ।

प्रशासनिक सुधार

प्रशासनिक सुधार

- सरकारी प्रशासनिक सेवालाई 'नागरिकले राज्यसँग माग्ने भिक्षा' नभई 'नागरिकले गर्ने आदेश' र 'नागरिकको नैसर्गिक अधिकार' को रूपमा स्थापित गर्ने ।
- सरकारी कार्यालयहरूमा हुने ढिलासुस्ती र प्रशासनिक झन्झटको अन्त्य गर्दै, हरेक सेवा तोकिएको समयमै उपलब्ध गराउनु पर्ने र सो नभएमा सम्बन्धित कर्मचारीलाई जवाफदेही बनाउने व्यवस्था गर्ने ।
- प्रशासनिक कार्यबोझका कारण सेवा प्रवाहमा ढिलाइ हुने अवस्थाको अन्त्य गर्न, कार्यक्षमता र चापको नियमित अनुगमन गरी आवश्यकता अनुसार जनशक्ति र स्रोतसाधनको तत्काल व्यवस्थापन मार्फत नागरिकको सेवा पाउने अधिकारलाई कुनै पनि बहानामा अवरुद्ध हुन नदिने सुनिश्चित गर्ने ।
- सरकारी सेवा लिन भौतिक रूपमै उपस्थित हुनुपर्ने झन्झट अन्त्य गर्न 'एकद्वार डिजिटल प्रणाली' लागू गरी सबै प्रकारका निवेदन, भुक्तानी र कागजात प्रमाणीकरणलाई अनलाइन प्रणालीबाट गर्ने ।
- प्रशासनिक कार्यविधिहरूको निर्मम समीक्षा गर्दै 'गर्नाका लागि मात्र गरिने' अनावश्यक र बोझिला कागजी प्रक्रियाहरूलाई खारेज गर्ने । विद्यमान हरेक प्रशासनिक प्रक्रियाको सान्दर्भिकता र उद्देश्यको प्रश्न उठाउँदै, नागरिकलाई अनावश्यक दुःख दिने 'लालफित्ताशाही' (Red Tapism) को अन्त्य गरी प्रक्रियामुखी प्रशासनलाई नतिजामुखी प्रशासनमा रूपान्तरण गर्ने ।

- विद्यमान सुशासन ऐनअन्तर्गत सरकारी निकायभित्रै गठन हुने सुशासन समितिहरू सम्बन्धित कार्यालयकै अंग हुनुको सीमालाई सम्बोधन गर्दै, प्रशासनलाई बाह्य रूपबाट समेत निगरानी, सन्तुलन र निर्देशन दिन एक पूर्ण रूपमा स्वतन्त्र, शक्तिशाली र स्वायत्त 'बृहत्तर सुशासन प्राधिकरण' को स्थापना गर्ने । उक्त स्वायत्त निकायमार्फत सरकारी कार्यालयहरूको कार्यसम्पादन, ढिलासुस्ती र पारदर्शिताको नियमित अनुगमन (Watchdog) र सन्तुलन (Check and Balance) कायम गर्ने । सेवा प्रवाहमा हुने अवरोध र ढिलासुस्तीलाई तत्काल हटाउन सम्बन्धित पदाधिकारीलाई प्रत्यक्ष निर्देशन दिन सक्ने एवं कारवाहीको दायरामा ल्याउन सक्ने कानूनी अधिकार प्राधिकरणलाई प्रदान गर्ने ।
- कर्मचारीको कार्यक्षमता र सुदृढ कर्मचारीतन्त्रका लागि व्यक्तिगत दोषारोपण मात्र गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्दै, उनीहरूको वृत्तिविकास, समयसापेक्ष सेवा-सुविधा र उच्च मनोबलका लागि आवश्यक भौतिक तथा मानसिक कल्याण (Well-being) को सुनिश्चितता गर्ने।
- राष्ट्रसेवक कर्मचारीको उच्च मनोबल र जीवनस्तर नै सबल प्रशासनको मेरुदण्ड हो भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै, उनीहरूको सम्मानजनक पारिश्रमिक, वृत्तिविकास र समग्र मानसिक तथा भौतिक हित (Well-being) सुनिश्चित गर्नुलाई राज्यको प्राथमिक दायित्वका रूपमा स्थापित गर्ने।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

जेनजी

जेनजी

- जेन-जी (Gen-Z) आन्दोलनको मर्म र यंला (भदौ) को जेनजी विद्रोहले निर्देश गरेको मुद्दाहरूको पूर्ण कार्यान्वयन मुख्य राजनीतिक प्राथमिकता हुने ।
- सरकार र जेन-जी आन्दोलनकारीबीच सम्पन्न सम्झौताको पूर्ण कार्यान्वयनलाई राज्यको उच्च प्राथमिकतामा राख्ने ।
- संवैधानिक निकाय, विश्वविद्यालय र कूटनीतिक नियोगहरूमा हुने 'दलीय भागबण्डा' को कलंकलाई पूर्णतः निषेध गरी केवल योग्यता र क्षमताका आधारमा नियुक्ति गर्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने ।
- जेनजी आन्दोलनका क्रममा भएका राज्यपक्षीय दमन, मानव अधिकार उल्लंघन र हिंसाको स्वतन्त्र छानबिन गरी पीडितलाई क्षतिपूर्ति र दोषी सुरक्षाकर्मी वा पदाधिकारीलाई यथाशीघ्र कानूनी कठघरामा उभ्याउने ।
- भ्रष्टाचार र अनियमितता विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति लिँदै विगतका सबै साना-ठूला काण्डहरूको उच्चस्तरीय निष्पक्ष छानबिन गरी दोषीलाई कारवाहीमा ल्याउने ।

रुक्षना

ज्येष्ठ नागरिक

ज्येष्ठ नागरिक

- ज्येष्ठ नागरिकसँग भएको परम्परागत ज्ञान, भाषा र सीपलाई युवा पुस्तामा हस्तान्तरण गर्न प्रत्येक स्थानीय तहमा अन्तर-पुस्ता ज्ञान हस्तान्तरण केन्द्र स्थापना गरी उनीहरूको अनुभवलाई राष्ट्रिय विकासमा उपयोग गरिने ।
- अस्पतालसम्म पुग्न नसक्ने ज्येष्ठ नागरिकका लागि घरदैलोमै 'मोबाइल हेल्थ चेकअप' र विशेषज्ञ 'जेरियाट्रिक' (बुढ्यौली व्यवस्थापन) नर्सिङ सेवाको व्यवस्था गरी एक्लोपन र दीर्घकालीन रोगको व्यवस्थापन गरिने।
- भत्तामा मात्र सीमित नभई ज्येष्ठ नागरिकको सर्वाङ्गिण हितका लागि घरदैलोमै पुगी आवधिक स्वास्थ्य परीक्षण, मनोपरामर्श र सामाजिक सुरक्षाको अवस्थाबारे कल्याणकारी अनुगमन (Welfare Visit) सहित प्रत्येक स्थानीय तहमा ज्येष्ठ नागरिक सेवा विभाग गठन गर्ने ।

बालबच्चा

बालबच्चा

- बालबच्चाको अधिकार र संरक्षणमा गरिएको लगानी नै देशको दिगो विकासको मेरुदण्ड हो भन्ने मान्यताका साथ बाल अधिकारको संरक्षणमा विधायकी पहल गर्ने ।

श्रमिक

श्रमिक

- हालको "सबैका लागि एउटै पारिश्रमिक" नीतिलाई परिमार्जन गरी काठमाडौँ जस्ता महँगा सहर र हिमाली/दुर्गम क्षेत्रको जीवनयापन लागत (Cost of Living) का आधारमा 'भौगोलिक न्यूनतम पारिश्रमिक' को व्यवस्था गर्ने ।
- पारिश्रमिकलाई केवल बाँच्नका लागि मात्र नभई शिक्षा, स्वास्थ्य र भविष्यको बचत पुग्ने गरी Living Wage को रूपमा पुन: परिभाषित गरिने र मुद्रास्फीति (महँगी) सँगै स्वतः वृद्धि हुने प्रणाली (Auto-Adjustment) लागू गर्ने ।

भूमि अधिकार

भूमि अधिकार

- भूमिहीनता र सुकुम्बासी समस्यालाई व्यक्तिको कमजोरी नभई राज्यद्वारा लादिएको ऐतिहासिक र संरचनागत विभेदको रूपमा स्वीकार गर्दै, खासगरी दलित, जनजाति, र पछाडी पारिएका समुदायको भूमिमाथिको पहुँच सुनिश्चित गर्न विशेष कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

रुक्शना

पछाडी पारिएको क्षेत्र

पछाडी पारिएको क्षेत्र

- क्षेत्रीय विकासमा रहेको संरचनागत विभेद र राज्यको बेवास्तालाई आत्मसात् गर्दै, 'पिछडिएको क्षेत्र' भन्ने शब्दावलीलाई परिवर्तन गरी राज्यको मूल प्रवाहबाट 'पछाडि पारिएका क्षेत्र' को रूपमा परिभाषित र सम्बोधन गरिने।
- राज्यद्वारा पछाडि पारिएका क्षेत्रहरूमा सडक, खानेपानी र विद्युत जस्ता रणनीतिक पूर्वाधारहरूको निर्माणलाई तीव्र पार्ने कानूनी बाध्यता सृजना गर्ने ।
- पहाडी भूगोलको विशिष्टतालाई ध्यानमा राखी छरिएर रहेका बस्तीहरूलाई एकीकृत गर्ने र रणनीतिक स्थानहरूमा नयाँ सहर निर्माण गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीलाई स्थानीय तहमा केन्द्रित गरिने । यसरी पूर्वाधार निर्माणका क्रममा स्थानीय समुदायको थातथलो र पहिचानको संरक्षण गर्दै, उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता र नेतृत्वलाई अनिवार्य सर्त बनाइने ।

वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन

वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ र हेलम्बु गाउँपालिकाको जलवायु परिवर्तन ऐन, २०८० जस्ता प्रयासहरू भएतापनि जलवायु न्याय र एकीकृत कार्ययोजनाका लागि छुट्टै संघीय जलवायु परिवर्तन ऐन निर्माण गर्ने ।
- विश्वव्यापी कार्बन उत्सर्जनमा नेपालको भूमिका नगण्य रहेतापनि हामी जलवायु परिवर्तनको उच्च जोखिममा रहेकाले नेपालले भोगिरहेको वातावरणीय क्षतिको अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा जलवायु न्यायका लागि सशक्त आवाज उठाउने ।

संघीयता सब्बलिकरण

संघीयता सब्बलिकरण

- नेपालमा संघीयताको अभ्यास भएको झन्डै एक दशक पुग्न लाग्दा पनि संघीय तहको केन्द्रिकृत मानसिकता र शक्ति सञ्चयको मोह अझै कायमै छ। प्रदेश र स्थानीय तहको सशक्तीकरण नै नेपालको विविधतापूर्ण सन्दर्भ र स्थानीय आवश्यकताको सही मूल्याङ्कन एवं सम्बोधन गर्ने आधारशीलाका रूपमा संघीय सरकारमा शक्ति केन्द्रीकरण गर्ने र प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई अधिकार बाँडफाँडमा अनिच्छा देखाउने प्रवृत्तिको अन्त्य गर्ने ।
- संविधानको अनुसूचीमा उल्लेखित संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल तथा साझा अधिकारका सूचीहरूमा रहेको क्षेत्राधिकारको अस्पष्टता र द्विविधालाई कानुनी र नीतिगत स्पष्टताका साथ अन्त्य गर्ने ।
- आदिवासी जनजाति, मधेशी, हिमाली र विविध सीमान्तकृत समुदायको आन्दोलन र सशक्तिकरणकै जगमा संघीयता स्थापित भएको ऐतिहासिक तथ्यलाई शिरोधार्य गर्दै, संघीयता कार्यान्वयनका क्रममा बाँकी रहेका असन्तुष्टि र पहिचानका मुद्दाहरूलाई संवैधानिक र राजनीतिक माध्यमबाट न्यायोचित सम्बोधन गर्ने ।
- साझा अधिकारका सूचीमा रहेका विषयहरूलाई 'संघीय कानुन बमोजिम' भनी केन्द्रको नियन्त्रणमा राख्ने वर्तमान प्रावधानमा सुधार गरी तिनलाई यथाशक्य एकल अधिकारको सूचीमा पुनःसूचीकरण गर्ने, साझा कार्यक्षेत्रमा संघको भूमिकालाई स्पष्ट सीमाभित्र राखी तीनै तहबीचको समन्वय र कार्यगत स्वायत्तता सुनिश्चित गर्न आवश्यक कानुनी सुधार गर्ने ।
- प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक स्वायत्तताका लागि वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँडको प्रणालीलाई सुदृढ गर्दै वित्तीय संघीयता संस्थागत गर्ने ।
- नेपालको संविधानले बागमती प्रदेशको क्षेत्राधिकारभित्र स्पष्ट रूपमा राखेका काठमाडौँ, भक्तपुर र ललितपुर जिल्लाहरूलाई विभिन्न संघीय कानुनमार्फत पुनः केन्द्रकै मातहतमा राख्ने असंवैधानिक प्रयत्नको अन्त्य गर्ने । जस्तैः- नेपाल प्रहरी र प्रदेश प्रहरी ऐन, २०७६, सार्वजनिक यातायात प्राधिकरण ऐन, २०७६ र गृह मन्त्रालयको सार्वजनिक बिदा सम्बन्धी केन्द्रिकृत निर्णयहरूले प्रदेशको अधिकार कुण्ठित गरेका छन्।
- त्यस्तै, स्थानीय र प्रदेश सरकारको समानान्तर अधिकारमा हस्तक्षेप गर्ने काठमाडौँ उपत्यका विकास प्राधिकरण र प्रदेशलाई पूर्णतः बाइपास गरी सञ्चालित काठमाडौँ उपत्यका

खानेपानी संस्थान जस्ता संरचनाहरूलाई संघीयताको मर्म अनुरूप पुनर्संरचना गरी प्रदेश र स्थानीय तहको पूर्ण स्वामित्व र नेतृत्व सुनिश्चित गर्ने ।

विविध

विविध

- सेवापिच्छे फरक-फरक कागजात र परिचयपत्र बोक्नुपर्ने विद्यमान प्रशासनिक झन्झटलाई अन्त्य गर्दै राज्यले प्रदान गर्ने सबै सुविधाहरूलाई एकीकृत परिचयपत्र प्रणाली (Integrated ID System) मा आबद्ध गरी सहज र झन्झटमुक्त सेवा प्रवाह सुनिश्चित गरिने ।
- १८ वर्ष उमेर पुगेका प्रत्येक नेपाली नागरिकले स्वतः प्राप्त गर्ने बालिग मताधिकारलाई सुरक्षित गर्न स्वचालित मतदाता दर्ता प्रणाली लागू गरी छुट्टै मतदाता नामावली संकलन र परिचयपत्र बनाउनुपर्ने झन्झटिलो प्रक्रियालाई अन्त्य गरी राष्ट्रिय परिचयपत्र वा नागरिकताको एकीकृत डाटाबेसबाट १८ वर्ष पुग्ने बित्तिकै व्यक्तिको नाम स्वतः मतदाता सूचीमा समावेश हुने आधुनिक प्रविधिको प्रबन्ध गरिने ।
- आफ्नो स्थायी ठेगानाभन्दा बाहिर रहेका नागरिकहरूको मताधिकार सुरक्षित गर्न अन्तर-क्षेत्र मतदान (Internal Absentee Voting) र वैदेशिक रोजगारी वा अध्ययनका क्रममा विदेशमा रहेका नेपालीहरूका लागि प्रवास मतदान (External/Out-of-Country Voting) को कानूनी तथा प्राविधिक प्रबन्ध सुनिश्चित गरिने ।

अन्ततः राजनीति मेरो लागि सिमान्तकृत आवाजहरूलाई राज्यको मूलधारमा स्थापित गर्ने एउटा माध्यम हो ।

मैले विगत एक दशकदेखि सडकमा उठाएका मुद्दाहरू, चाहे ती भाषिक अधिकारका हुन्, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यकका सवाल हुन् वा दलित र महिलाका अधिकार, तपाइँको साथ पाएमा म तिनलाई सदनको कार्यसूची बनाउनेछु ।

मेरो दृढ विश्वास छ, जब हरेक व्यक्तिले आफ्नो पहिचानसहितको आत्मसम्मानपूर्ण जीवन बाँच्न सक्छन्, तब मात्र वास्तविक लोकतन्त्रको जग बलियो हुन्छ ।

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६ को प्रतिबद्धता पत्र : रुक्शना कपाली, समानुपातिक उम्मेदवार, प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी ।

जब हरेक नागरिक अधिकारसम्पन्न हुन्छन्, तब मात्र देश समृद्ध हुन्छ ।

यो निर्वाचन केवल एउटा मतको प्रयोग मात्र होइन, यो दशकौँदेखि कायम विभेदकारी संरचनालाई भत्काएर पूर्ण समावेशी र न्यायपूर्ण नेपाल निर्माण गर्ने प्रस्थानविन्दु हो ।

मेरो यो प्रतिबद्धता पत्र केवल अक्षरहरूको सङ्ग्रह होइन, यो मेरो कर्मप्रतिको निष्ठा र तपाईँप्रतिको जवाफदेहिता हो ।

भवदीय,

रुक्शना कपाली (तःधीमैं जुगिनी),

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन, ने.सं. ११४६,

समानुपातिक उम्मेदवार,

प्रगतिशील लोकतान्त्रिक पार्टी।

नेपाल संवत् ११४६ साल चिला महिना ३ गते रोज ५ शुभम् .... ।

नेपाल संवत् ११४६ साल चिला महिना ३ गते रोज ५ शुभम् ....।

अनुवादित पृष्ठ ।

मूल पृष्ठ : नेपाल भाषामा ।

https://www.rukshanakapali.vote/